

MISLI O ČUDIMA

Po blagoslovu Blaženog Vladimira, Mitropolita Kijevskog i cele Ukrajine

Izdato u okviru zajedničkog izdavačkog programa IC «Prolog» i Kijevske Duhovne Akademije

POPULARNA PRAVOSLAVNA ENCIKLOPEDIJA

Protojerej Stefan Ostroumov
Misli o čudima

Štampa prema časopisu «Hrišćanska misao», Kijev 1916 god. No. 2, 3, 5, 6

SADRŽAJ

- [1. Uvod](#)
- [2. Šta je to čudo?](#)
- [3. Priroda i čuda](#)
- [4. Šta su to prirodni zakoni?](#)
- [5. Granice poznavanja prirode](#)
- [6. Nauka i vera](#)
- [7. Pred tajnom](#)
- [8. Istraživanje čuda](#)
- [9. Vreme čuda](#)
- [10. Starozavetna čuda](#)
- [11. Jevandjelje i čuda](#)
- [12. Hristovo Vaskrsenje](#)
- [13. Odnos izemdjju čuda i veroučenja](#)
- 14. Moralni karakter hrišćanskih čuda*
- 15. Čudo i molitva*

PROLOG

Kijev – 2004

Biblioteka «Blagovesti»

Moskva – 2007

1. Uvod

Predubedjenost protiv natprirodnog i čudesnog je jedna od karakteristika našeg vremena. Ne samo odrasli obrazovani ljudi, već i neobrazovan narod, kao i školska deca su predisponirani da se nepoverljivo odnose prema čudesnim događajima iz svete istorije ili iz žitija.

Neobrazovani ljudi imaju takvo neraspoloženje prema čudesnom kao prelaznom periodu od malosvesne religioznosti k svesnoj veri, kao i uticaju obrazovanih ljudi (1); deca primaju nepoverljivost prema čudima od starijih. Kod obrazovanih ljudi neraspoloženje

prema čudima potiče od nedostatka religioznosti, od sticanja znanja o prirodi, kojim se objavljuje opšta zakonomernost života u Vaseljenu, od upoznavanja sa religijama nehrišćanskih naroda, pričama o izmišljenim čudima, od upoznavanja sa istorijom neobrazovanih domorodačkih naroda, koji su predani basnama i svakojakom sujeverju. Naravno, do obrazovanih ljudi dopiru i odjeci te borbe protiv čudesnog, koja se nekoliko vekova vodi na Zapadu, a delimično i u Rusiji. Naše vreme je svedok toga, kako uporedo sa tom borbom protiv čudesnog u drevnim religijama postoji strasna žudnja za tajanstvenim. «Jevreji znake ištu, i Grci premudrosti traže» (1 Kor. 1:22), a književnici našeg vremena su negde između ovo dvoje.

Kao što ćemo dalje videti, u izvesnom stepenu negativnim odnosom prema čudima je prožeto i Hristovo učenje. Čudo je – nesigurna osnova za hrišćansku veru. Vera se učvršćuje životom po njoj. Neko je dobro rekao: «Ako želiš da veruješ u Boga, onda živi tako da ti je uvek potrebno Njegovo postojanje». Vera u čuda nije sama po sebi spasonosna vera, pa čak iako je to vera u Hristova čuda; moguće je pri veri u Hristova čuda nemati nikakvo opštenje sa Hristom. I pored svega negativan odnos obrazovanih ljudi našeg vremena prema hrišćanskim čudima se ne može smatrati naučno osnovanim. Pritom nikakva nauka nam neće podariti religiju bez čuda; religija bez čuda može da bude samo izučavana religija, ali vera koja se živi je uvek puna čuda. Eto zbog čega za iskrenog hrišćanina nema teškoća da veruje u jevandjelska čuda.

Iako, kao što smo rekli, vera u hrišćanska čuda još nije spasonosna vera, koja sjedinjuje sa Hristom i Crkvom, ali daleko od toga da je beskorisno imati i takvu veru, jer su mnogi zbog te vere u čuda došli u poslušanje Hristu.

Treba uzeti u obzir i to, da kao što nema neverja koje nije podvrgnuto kolebanjima, tako je teško naći veru, koja nije podvrgnuta sumnjama, iako prolaznim i retkim. Zato je uvek i za sve korisno da pišu, čitaju, objavljuju i slušaju zaštitu istine.

(1) Ovom rečju zamenjujemo termin «inteligencija»

2. Šta je to čudo?

Nije lako odgovoriti na ovo pitanje, jer se čudo može shvatiti i uže i šire, i unutrašnje i spoljašnje. Naprimer, unutrašnje shvatanje čuda ima istinski hrišćanin, koji je na sebi osetio dejstvo Duha Božijeg i zna da Bog uslišava toplu molitvu. Čovek, kome je hrišćanstvo strano, pod čudom podrazumeva neobični događaj, kome se ljudi dive, ili čude. Jedan naučnik pod čudom podrazumeva događaj, koji je neobjašnjiv prirodnim zakonima, a drugi i delovanje tih zakona prirode smatra čudesnim. Neverujućci ljudi pod čudima podrazumevaju ne istinske događaje, već pojavu ljudskog neznanja, sujeverja, obmana ili samoobmana.

Tako je velika razlika u shvatanju čuda!

I ljudska duša različito deluje na čudo: kod jednog čoveka čudo izaziva religiozna osećanja, a u drugom budi umnu delatnost, težnju da istražuje, razume, poveže ga sa običnim tokom stvari; drukčije rečeno, nekoga čudo primorava da se moli, a drugoga da

umuje.

Između prirodnih i čudesnih pojava treba da postoji granica, ali zbog nepotpunih čovekovih znanja o prirodnim pojavama ta granica je veoma neodređena. Neobjašnjivo, i nerazumljivo čovek je sklon ili da prizna kao čudesno, ili da odbaci kao nepostojeće. Jedan crnopusi knez neke egzotične zemlje je želeo da kazni misionara zbog toga što je ovaj rekao da u njegovoj zemlji voda ponekad postaje tako čvrsta da se po njoj može hodati. Crnoputo visočanstvo nije nikad videlo led i smatralo je da mu se misionar podsmeva. Neumerena bojazan od čuda može da dovede u smešan položaj i naučnike. U XVIII veku nauka još nije znala za meteorite, iako se podaci o njima sreću i u Bibliji, i u narodnim predanjima.

1768 godine je u jednom malom mestu u Francuskoj pao kamen u vreme žetve. Poznati Lavoazje nije poverovao očevicima i autoritativno je izjavio: «Najverovatnije mišljenje je da je u taj kamen, koji je možda bio prikriven zemljom i travom, udario grom i ogolio ga». Sorbona je odbacila i samu misao o mogućnosti pada kamena sviše, ali taj pad je danas naučno ustanovljena činjenica. Trikovi indijskih fakira i danas mogu da dovedu u ćorsokak svakog naučnika. Razjasnimo malo duhovne pojave. Šta je u njima: da li delovanje zle sile, obmana, samoobmana ili projava neispitanih svojstva prirode? Ili sve zajedno?

Jedan isti događaj se u trenutku svog dešavanja nekome može učiniti prirodnim, a nekome - čudesnim. Kada je apostol Filip preneo Spasitelju želju Jelina da Ga vide, Spasitelj je uzviknuo: «Oče, proslavi Ime Svoje! Tada dodje glas s neba: i proslavio sam i opet ću proslaviti. A kad ću narod koji stajaše, govorahu: grom zagrmi; a drugi govorahu: Andjeo Mu govori» (Jn. 12, 28:29). To je jedan događaj koji jedni prihvataju kao prirodan, a drugi kao – čudesan. Tako je bilo i pri obraćenju Savla ka Hristu: Savlove pristalice su nešto videle i čule, ali ne ono što je čuo i video sam Savle. Za prve je ta pojava bila prirodna, a za druge – čudo, koje je potpuno izmenilo njegovu dušu i njegov život, učinivši ga od gonitelja Savla prvovrhovnim apostolom Pavlom.

Krug čuda se ili sužava, ili širi u zavisnosti od čovekovog moralnog stanja, od njegovog umnog nivoa, poznanja i duševnog nastrojenja. Postoje ljudi duhovnog ili mističkog nastrojenja. Oni, može se reći neprekidno žive u atmosferi čuda, i osetljivi su na delovanje Svetog Duha na njih (miracula gratiae); ali češće se sreću ljudi koji su zbog navike izgubili sposobnost da se zadive bilo čemu. Za njih čitavo uređenje sveta i sve pojave u čoveku i van čoveka (volja, misli, osećanja, rast, pokreti) predstavljaju nešto jednostavno i razumljivo. Tako Jevrejima koji su živeli u vreme Isusa Hrista, Njegova isceljenja nisu bila dovoljno zadivljujuća, i oni su tražili od Njega poseban znak s neba kao dokaz Njegovog nebeskog poslaništva. Ali Isus, Sirahov sin, pripisuje i čudesan karakter i isceljenjima, koja se dešavaju posredstvom lekara, kao i samoj medicini. «Od Višnjega je – isceljenje, - kaže ovaj mudrac. – Zbog toga je On i dao ljudima znanje, da bi Ga proslavljali u Njegovim čudesnim delima» (Sir. 38:2, 6).

I pored svega, čudima i opštem ustrojstvu prirode se ne dive samo pobožni ljudi, kao bl. Avgustin, već i poznati protivnik istorijskog hrišćanstva Renan. «Sunce, - piše on, - je čudo, zbog toga što ga nauka nije mnogo objasnila; radjanje čoveka je čudo, jer

fiziologija još uvek nema objašnjenje za njega; savest je čudo, jer predstavlja potpunu tajnu; svaki život je čudo, jer je početak života zadatak, za čije rešenje nemamo ništa» (2).

Bliže čudesnom su naši voljni pokreti, jer oni preobražavaju i menjaju unutrašnju prirodu nervne ćelije (3).

Da bismo suzili zadatak istraživanja čuda, isključićemo sva čuda koja su sastavni deo opšteg prirodnog ustrojstva, čudo stvaranja sveta, čuda promišljanja, čuda blagodati i čuda predviđanja.

Pored toga, smatramo nemogućim da prihvatimo mišljenje blaženog Avgustina na čudo kao na prirodnu pojavu, koja pripada oblasti neistraženog (De civ. Dei, 28,8; Contra Favst. 26,8). U prirodi ima mnogo pojava, čiji su uzroci nepoznati i koje ne treba da smatramo čudima. Nauka će učiniti korak napred, i ta prividna čuda će doći na svoje mesto u prirodnoj harmoniji.

Istinsko čudo se nikada ne uprošćava, nikada neće biti objašnjeno, zbog toga što je ono Božije delo. Spoljašnjim osećajima nije dostupan način dešavanja čuda. Priznavanje čuda je zasnovano na veri, i ono je nemoguće bez prethodnog dopuštenja, da čuda postoje.

Čudo je nemoguće dokazati, i ako danas istraživanje čuda, kao po receptu E. Renana, privlači lekare, to ne dostiže cilj da se uveri neverujući čovek. Protokoli o čudima ne potvrđuju čudo, već samo nedoumicu naučnika pred datom činjenicom.

I cilj naših primedaba nije da dokažemo čuda, već da pojasnimo nemogućnost borbe protiv čuda i da ukažemo na mesto čuda u istoriji spasenja ljudskog roda.

Za čoveka će čudo uvek ostati nerazumljivim, ali za Boga je sve jasno i otkriveno od veka. Za Njega su čuda samo «dela», kako Hristos i naziva Svoja čuda, i učešće Oca Nebeskog u upravljanju svetom. Za Boga su narodi – kao kap vode na vedru (Is. 40:15), ostrva i cela vaseljenja – kao prašina na točku ili kap rose (Prem. 11:23). Božiji putevi i sudovi su čoveku nepoznati (Rim. 11:33; Is. 55:8-11). Bog živi u nepristupnoj svetlosti (1 Tim. 6:16), koja predstavlja tajanstveni uslov života (Jn. 1:4). Čovek ne živi znanjem, već verom, nadom, ljubavlju (1 Kor. 13:7-10). Čovek je sam za sebe zagonetka, smesa uzvišenosti i ništavila (Post. 2:7; Ps. 8:5; 102:14).

Deisti tvrde da čuda protivureče Božijoj nepromenljivosti i da nisu u saglasnosti sa Njegovom veličinom kao mudrog Tvorca: samo neiskusni umetnik popravlja svoja dela. Ali Bog ne popravlja Svoja dela, već dela moralno slobodnih bića, koja su stvorena radi vrlina i sreće. Nepromenljivi Bog Koji ne živi u vremenu je pre svih vekova uveo čuda u plan upravljanja svetom.

Priznavanje slobodne volje razumnih, ali ograničenih bića je već priznavanje čuda, pošto je već slobodna volja – natprirodni uzrok. Pri činjenju zla sloboda volje se smanjuje, a zlo narasta i množi se. Jedan prestup povlači za sobom niz novih. Da zlo ne bi konačno trijumfovalo nad dobrim, neophodna su čuda. Ona obnavljaju čovekovom slobodnom voljom narušenu ravnotežu.

Uzevši u obzir ranije navedene napomene, čudo možemo da odredimo kao svrsishodno Božije delovanje, koje se pojavljuje u za ljudski opit neobičnoj formi uzročne veze.

Toj predstavi ne protivureče ti nazivi čuda, koja se sreću u Pismu. Čuda se nazivaju silama, pošto su ona projave Božanske Sile. Čuda se nazivaju delima, jer su ona za Boga prirodna, kao zraci za Sunce. Čuda se nazivaju svedočanstvima, jer svedoče da je Vladika prirode Vladika savesti, Koji ispravlja stanje razumnih bića. Čuda su znaci, to jest zalog nečeg preuzvišenog (4).

Sada nam predstoji da razmotrimo najrasprostranjenije mišljenje protiv istinitosti čuda, prema kome ona kao da narušavaju prirodne zakone.

(2) Les apotres. 1866. Introd XLVI.

(3) Askoljdov. U zaštiti čuda. – Pitanja filozofije I psihologije, 1904 god., knj. 1 (71), s.45.

(4) Origen mešanje Boga u život prirode opravdava ukazanjem na viši, idealno ustrojstvo sveta. On je obratio pažnju na različite nazive čuda u Pismu.

3. Priroda i čuda

Filozof Jum određuje čuda kao događaje koji narušavaju prirodne zakone. «Ako se, - piše on, - natprirodno ne dešava po prirodnim zakonima, znači onda je to suprotno tim zakonima; a ako je to tako, onda se znači čudom uništavaju prirodni zakoni». Citirajući ove reči protivnik Jevandjelja Štraus se potpuno slaže sa Jumom (5). Taj stav su imali i engleski deisti Toland, Vuljfston i Lok. Volter je odredio čudo kao događaj koji protivureči razumu i prirodi. Nama vremenski bliži filozofi Djubon, Tindalj i Spenser smatraju čudo pojmom, koji je nesaglasan sa zakonomernošću u Vaseljenu, pa zbog toga podriva principe znanja. Po njihovom mišljenju, onaj ko dozvoljava postojanje čuda, taj je napustio naučnu osnovu, ima mitsku predstavu o prirodi, po kojoj je za njega moguće sve što se može zamisliti. Pomenuti filozofi ispuštaju iz vida da se bore samo protiv neznatnog dela čuda, a ne protiv uopštenog pojma o čudu. Kakvi prirodni zakoni narušavaju proročko predviđanje, andjelsko služenje, vlast nad zlim duhovima, ispunjavanje molitvi? Čudesan prolazak Jevreja kroz Crveno more je bio praćen jakim vetrom, koji je razgonio morske talase. Narušavanje prirodnih zakona se ne može videti u tome što je posle Spasiteljeve smrti došlo do zemljotresa, što se na Njegovu reč more stišavalo i riba obilno upadala u mreže. Egipatske kazne, isticanje vode iz stene posle udara štapom o nju, pojava prepelica za stranstvujući jevrejski narod, napad zmija na njega, izvlačenje monete iz ribe koju je uzeo apostol Petar, sušenje smokve po Gospodnjim rečima su sve fizički događaji, prirodnog karaktera, koji ne protivureče uobičajenom poretku stvari. Većina čudesnih isceljenja ne pretpostavlja nikakvu perturbaciju prirodnih zakona. Kao prvo, Hristos se ponekad koristio fizičkim sredstvima (stavljao je prste u uši, brisao oči pljuvačkom, slao da se umiju oči na izvoru; kao drugo, današnja medicina zna značaj duhovnih uticaja na stanje tela i koristi ih. Ponekad je Spasitelj isceljivao u Svom odsustvu: slugu kapernaumskog oficira, velmožinog sina i Hananejkinu ćerku; u tim slučajevima nema nikakvog znaka čuda – neobičnosti; kakvo je

tu narušavanje prirodnih zakona? Sa spoljne strane u tim isceljenjima se vidi samo blagoprijatna kriza bolesti (6).

Pojava analogna čudu se dešava kada se čovek meša u prorodni tok života snagom svoje volje, uma i znanja. Naprimer, iskustvo lekara menja proces bolesti, gromobran menja pravac munje i sprečava njenu rušilačku silu; slikar uz pomoć boja oživotvorava platno ili drvo, muzičar ovaploćava u zvuke osećanja ljudske duše, - sva ta dela unose u život Vaseljene nešto novo, menjaju i preobražavaju suštinu. Kada ne bismo videli same delatelje, onda bismo ta dela nazvali čudima, kao što domorodac smatra čudom gramofon ili telefon. Ali da li se tim delima narušavaju prirodni zakoni? Ni u kom smislu. Naprotiv, čovek se u tim delima koristi zakonima prirode, kombinuje njemu poznata svojstva stvari, i savladjuje nisko uzvišenijim. Zakoni nižeg prirodnog stadijuma predstavljaju osnovu, na kojoj deluju zakoni višeg stadijuma, ne narušavajući tu osnovu i ne umanjujući njenu silu. Magnet podiže gvoždje, ali se zakon privlačnosti ne ukida i deluje neprekidno. Čovek pri svoj svojoj slobodi i znanju ne bi mogao da odseče drvo bez nižih osnovnih zakona. Čovek samo ostvaruje cilj na mrtvoj prirodi, koristi se njenim zakobima, primenjuje ih ali ih ne narušava. Svi proizvodi ljudske kulture (ekser, krčag, kuća itd.) su izradjeni radi savladjivanja prirode, ali čovek ne može da naruši njene zakone čak ukoliko bi to i želeo. Čak i u vreme čuda hodanja po vodi čudotvorac savladjuje silu teže, ali je i koristi, jer je bez nje nezaimislivo hodanje.

Može se govoriti ne o narušavanju prirodnih zakona preko čuda, već o fizičkim posledicama čuda. Ali, isključujući svetsko čudo Hristovog Vaskrsenja, fizičke posledice čuda su male u poredjenju sa posledicama čovekovih kulturnih poduhvata. Prosecanje Sueckog kanala je praćeno mnogo većim prirodnim posledicama (vlaga, vetrovi), nego prolazak kroz Crveno more. Čudo je redak, lokalni i prolazni događaj, a čovekova kulturna delatnost traje već sedam hiljada godina. I za sve te godine svoje delatnosti čovek nije uništio nijedan najmanji prirodni zakon, već se samo koristio njima, da bi stvorio novo na osnovi starog. To se postiže i čudima.

Čudo je «projava višeg načela, koje prevazilazi delovanje nižeg. Tako nervna sila u mišićima savladjuje običnu silu teže» (7).

Biblija je puna čuda, ali se i u njoj utvrđuje misao o zakonomernosti Vaseljene. U knjizi Premudrosti (11:21) čitamo sledeće: Bog je ustrojio sve «merom, brojem i težinom». Valaam je govorio Valaku: «Bog – nije čovek, da bi Mu lagao, i nije sin čovečiji, da bi se On menjao. Da li će On reći i ne učiniti? Hoće li reći i ne ispuniti?» (Čis. 23:19). «Ja sam – Gospod, Ja se ne menjam», - govori Bog ustima proroka Malahije (3:6). Videli smo i još ćemo videti da je ono što je prirodno – čudesno; a ne s manjim pravom se može reći da čudo nije protivprirodno, ono je sastavni deo života Vaseljene isto tako kao i dela razumnih bića: ljudi, Angela i demoni.

(5) Glaubenslehre, 230.

(6) Nije protivprirodno ni veliko čudo bezsemenog Hristovog začeca Svete Djeve. Najnovija nauka je otkrila majčino devstveno začecje (partenogenezis) i na nižim stupnjevima životinjskog života. Ali ne budući protivprirodno, Hristovo začecje je

natprirodno; nije protiv prirode, ali je iznad nje.
(7) Pogodin. Obična reč za mudre stvari, s.153.

4. Šta su to prirodni zakoni?

U prethodnoj glavi smo se držali opšteprihvaćenog pogleda na prirodne zakone kao na izvedene iz opita pravila, kojima se određuje život prirode. Sada treba da razjasnimo da takav pogled na prirodne zakone ne može da bude priznat kao pravilan i naučni. Još je Gete rekao: «Gde postoji nerzjašnjenost, tamo u pomoć pritiče reč». Reč «zakon» je uzet za pojave u prirodi i u oblasti ljudskih odnosa iz oblasti politike, gde označava obnarodovanu volju zakonodavca. Ali pošto reč «zakon» primenjuju u oblasti prirode ljudi koji ne priznaju razumni Prauzrok i Promislitelja sveta, onda ona razobličava naučnike u grubom antropomorfizmu, to jest prenošenju ljudskih odnosa u oblast fizičkih pojava. To priznaje jedan od vodećih ljudi pozitivizma Luis i preporučuje da se iz nauke izbaci reč «zakon», koja je samo «prefinjena forma natprirodne sile». Kada domorodac kaže da burom upravlja demon, a naučnik buru pripisuje zakonu, - tada su ta objašnjenja istovetna.

Zakon prirode ništa ne objašnjava, ništa ne govori osim toga da «tako obično biva». Naprimera, jabuka pada s drveta. Ta pojava ne privlači našu pažnju, jer je to nešto uobičajeno. Ali ako počnete da ispitujete šta primorava jabuku da padne, nauka odgovara «zakon Zemljine težine», to jest ona samo ponavlja i proširuje to tvrdjenje koje je bilo u pitanju. Tražili ste objašnjenje posebne pojave, a nauka vam je odgovorila da ta pojava nije posebna, već opšta. Zakon kao da uopšte nije zakon. Odgovor pod etiketom zakona čak nije ni odredio pojavu, niti je napravio pretpostavku za njeno objašnjenje, već je samo ukazao na njenu ponovljivost, rekavši: tako uvek biva (8). Nepronicijiva tajna prikriva od nas uzrok tih pojava, na koje smo se navikli. Sila privlačnosti, to jest međusobno privlačenje bezdušnih materijalnih čestica, razdvojenih ogromnim prostranstvima, ničim povezanih, ne postaje jasnije, ukoliko nam naučnik sa neprikosnovenom uverenošću školskog učitelja kaže: «To je zakon». To treba reći i o drugim pojavama, naprimera o hemijskom srodstvu. Zbog čega kiseonik i vodonik – kao gasovi – pri sjedinjenju u određenim količinama obrazuju novo jedinjenje, koje je slično njima – vodu? Zbog čega kiseonik poseduje neku preobražavajuću i za mnoga jedinjenja uništavajuću silu? Vidimo kako se rascvetavaju pupoljci drveća, pojavljuje se lišće, rastu plodovi, ali sila, koja to čini, ostaje tajna ne samo za običnog čoveka, već i za najučenižeg botaničara. Još je tajanstveniji život životnije i čoveka. Kako oni osećaju spoljašnji svet, kako na njih utiču svetlosne i zvučne pojave, kako se kreću, misle, kako uče da prenose sebi srodnim bićima svoja osećanja i preživljavanja? Nauka sa svojim prividnim zakonima ne otkriva ni delić tih tajni.

Sama sveopštost takozvanih zakona prirode je pod znakom pitanja. Naprimera, zakon održanja energije dokazujemo samo u pojavama neorganskog sveta; njegova primena na organski život je daleko od osnovanosti. «Niko nije ustanovio mehanički ekvivalent životnih funkcija, kao što je ustanovljen mehanički ekvivalent toplote. Niko ne može s pravom da tvrdi da ljudski organizam predaje spoljašnjoj sredini tačno toliko fizičke i hemijske energije, koliko i dobija iz nje» (9).

Prirodni zakoni su samo grafovi ili rubrike, po kojima se prirodne pojave raspoređuju. Ali u prirodi ima mnogo specifičnih pojava koje se ne uklapaju u rubrike koje su im pripremljene. Ukoliko te skromne rubrike označimo gordom rečju gospodstvom nad prirodom, onda potčinjenost pojava slabi po meri pomaka od mrtve prirode ka razumnim bićima. Stoks, predsednik britanskih istraživača prirode, piše: «Dozvoljavajući, koliko je to moguće, čak i bez dovoljno dokaza, primenljivost zakona na živa bića, koja kao što je priznato upravljaju (?) mrtvom materijom, osećamo se istovremeno prinudjeni da dozvolimo postojanje nečeg tajanstvenog, koje prevazilazi te zakone, nečeg sui generis, što smatramo neuravnoteženim ili nečim što narušava obične fizičke zakone, a koje deluje s njima i preko njih ka dostizanju prednaznačenog cilja. Šta je to nešto, što mi zovemo životom, je duboka tajna. Kada od životnih pojava prelazimo u duševne pojave, tada stupamo u još tajanstveniju oblast» (10).

To nešto su živo osećali pesnici. Tjutčev uverava: «Nije to što vi mislite, priroda nije – slepac, niti bezdušni lik; ona ima dušu, i slobodu ...». Gete je govorio: «Lutamo u tajnama i čudima». Ali tu tajanstvenost prirode je još bolje opisao naš pesnik-filozof V.S.Solovjev:

Mili prijatelju, zar ti ne vidiš,

Da je sve što vidimo –

Samo odblesak, samo senka,

Onoga što se ne vidi očima?

Mili prijatelju, zar ne čuješ,

Da je bučan životni šum

Samo pokvareni eho

Svećanih akorda?

Mili prijatelju, zar ne čuješ,

Da postoji samo jedno na celom svetu –

Samo ono što srce srcu

Govori u nemuštom pozdravu?

Svaka promena, svako rođenje je čudo, na šta je ukazivao još blaženi Avgustin.

Gde je granica između zakonomernog i natprirodnog? Kada bi svet bio jednoobrazan, onda bi odgovor bio jednostavan: ono što prevazilazi oblasti te jednoobraznosti je natprirodno. Ali i učenici znaju da u svetu postoje četiri carstva, i svako carstvo ima svoj plus. U poredjenju sa mrtvom prirodom pojave organskog sveta su čudesne; u poredjenju sa biljnim carstvom pojave životinjskog carstva su čudesne; a pojave ljudskog sveta i slobode su dvostruko čudesne.

U drugom Zakonu (29:29) čitamo: «Skriveno pripada Gospodu, Bogu našem, a otkriveno nama i sinovima našim do veka, kako bi ispunjavali sve reči ovog zakona». «Iz ovog tajanstvenog naše mnogohvalno znanje nije uspeo da otrgne ni jednu tajnu iz ruku Svemogućeg Boga, bez obira na sve uporne napore. Kako je počela evolucija, kako je organski svet nastao od neorganskog, kako je živo nastalo od mrtvog, kako je organizovano nastalo od neorganizovanog, kako je intelektualno nastalo od fizičkog – na sva ova pitanja naše najnaprednije znanje nam ne daje više dokaza nego što možemo da pročitamo iz prve Knjige Postanja» (11).

«Karpenter je izjavio sa autoritetom, kojim se zasluženno koristio, kako ne samo da ne znamo, već da nikada nećemo ni znati, kako svaka odvojena ćelija u našem telu ispunjava prednaznačenu joj funkciju. Na koji način potpuno materijalne vibracije koji spajaju moždane molekule mogu da proizvode potpuno nematerijalne misli i osećanja, čiju sveukupnost mi nazivamo svešću, - to je iznad naše savremene analize isto toliko koliko je diferencijalni račun iznad shvatanja domorodaca. Niko od živih bića nije u stanju da nam objasni na koji način crni znaci štampani na listu belog papira, odjednom postaju ideje u umu onoga koji ih čita» (12).

Ali i u oblasti materijalne prirode njena lepota pobudjuje na razmišljanje. Tu lepotu osećaju ljudi različitih zemalja i vremena. Lepa tvorevina ljudskog uma nije predivna u svojim delovima. Ali prirodne tvorevine kao što je kristal, cvetić, travka i u svojim delićima, i pod mikroskopom predstavljaju divnu stvar (13).

Svakodnevno radjanje, po mišljenju blaženog Avgustina, nije manje čudesno nego vaskrsenje malobrojnih. Umnožavanje semena nije manje čudesno od umnožavanja hlebova. Zar ćemo svo bogatstvo i lepotu prirode, um, poeziju, filozofiju, religiju, Puškina, Filareta, Sokrata, Kanta pripisati slepom i slučajnom sjedinjenju atoma? Ako nam kažu da se ovde ne radi o slučaju, već o neophodnosti, razlika će biti samo u rečima. Još je Njutn primetio da iz neophodnosti ne proističe raznoobraznost, neophodnost je pravolinijska i svojstvena sama sebi. Raznoobraznost je rezultat uma i volje. Neophodnost uslovljava stagnaciju, a ne razvoj (evoluciju).

Ali i sama ta neophodnost nije dokazana. Fizičar može da tvrdi samo da je postojeći poredak realan, ali ne i to da je neophodan. Ako bismo našli da su prirodni zakoni sveopšti, ni tada ne bismo imali osnova da ih priznamo kao neophodne. Između sveopšteg i neophodnog postoji velika razlika.

Sama ideja zakona pretpostavlja da postoji nešto vanzakonito, koje se pokreće zakonom koji mu se protivi, i odstupa od njega. Iskustvo to potvrđuje. U životu prirode se mogu videti odstupanja od rubrika zakona. Tu ne mislimo već na uticaj ljudske volje na prirodu. Najosnovaniji zakon je zakon Zemljine teže, ali se čak i u našem planetarnom sistemu primećuju odstupanja od tog zakona. Naprimera, kretanje nekih zvezda (61-e zvezde u sazvezdju Lebedja) je toliko brzo, da je za objašnjenje tih brzina nedovoljna privlačnost svih poznatih nebeskih tela. Voda se ledi na -1° R, ali u zatvorenoj cevi može da se ne zamrzne i na -10° ; ona vri na $+80$, ali pri razredjenom vazduhu vri i pri $+15$. od hladnoće se ne skuplja kao druga tela, već se širi.

Zakoni mišljenja i aksiome čiste matematike su više neosporivi nego takozvani prirodni zakoni. Zbog toga je tvrdjenje da zakon caruje u prirodi, - nedopustiv. Naprimera, "sila privlačnosti materijalnih čestica je direktno proporcionalna njihovim masama i obrnuto proporcionalna kvadratima rastojanja". Ovo je jedan od tačnih zakona, koji je nastao uoštavanjem velikog broja dokaza, ali šta je vladajuće u tom zakonu?

Naučnik postavlja svoj um van činjenica i posmatra činjenicu. Ali priroda i um su stvari različitog poretka. I zato, prevodeći prirodu na zakone, koji tobože upravljaju njome, naučnik prema rečima Butru "uprošćava prirodu uz pomoć simbola".

Zakon samo raspoređuje prirodne pojave, ali ih ne objašnjava; i zbog toga je potpuno beskorisno zahtevati od prirodnih zakona odgovor na pitanje o nastanku sveta. Ne samo bogoslovi, već i ljudi opitne nauke i filozofi-pozitivističari su skloni priznaju natprirodno nastanka sveta. Glavni pozitivista Ogist Kant priznaje, da “zakon prirode ne može da da odgovor koji se odnosi na njeno sopstveno nastajanje; uslovi slučaja su nemoćni da bilo šta urade; slično tome, Vaseljena je nastala natprirodno” (14).

Engleski filozof D.S.Mil piše: “Ukoliko je Vaseljena imala svoj početak, onda je njen nastanak čak i pod uslovom slučaja, bio natprirodni; prirodni zakoni ne mogu da nam objasne njen nastanak” (15). Profesor Hajl izjavljuje da je “nemoguće bilo kojom racionalnom hipotezom objasniti nastanak života na zemlji, ne obraćajući se pomoći i mešanju neke svemogućće Sile” (16).

Zbog toga ni ne postoje koliko toliko zadovoljavajuće i slobodne od proizvoljnih hipoteza teorije zemlje (17). Ali to naravno ne smeta hvaliteljima bezverja da govore o pobjedi nad verom. Gjujov u knjizi “Bezverje budućnosti” piše: “Geologija je jednim udarcem opovrgla tradicije većine religija. Fizika je ubila čuda. To isto je učinila meteorologija, toliko mlada i toliko obećavajuća”.

Ima takvih naučnika koji se više bave opovrgavanjem, nego nepristrasnim istraživanjem. Zbog njih nećemo braniti nauku i odvrćati se od nje.

(9) Askoljdov. Cit. S. 142.

(10) Unseen Universe, 1884. str. 237-238. Cit. A Pavloviča, «Stranik», 1885, I, 264. pristalice mehaničkog pogleda na svet neuspješno pokušavaju da spoje neorgansko sa organskim. Organizmi imaju organe. Nemački fiziolog Fervor ukazuje da i mašine imaju organe. U tom slučaju zašto ne nazvati organima ruke i noge lutke? Mašine imaju nešto zajedničko sa organizmima što i druge stvari stvorene živim duhom. Kao primer «razmnožavanja» neorganskih tela, Fervor ukazuje na razdvajanje kaplje žive koja je pala na čvrst predmet. Ali razmnožavanje nije spoljašnji akt, već unutrašnji.

(11) Baljard. Čuda neverja. SPb., 1910, s.107.

(12) isto, s.198.

(13) Mi još nemamo koliko-toliko zadovoljavajuće teorije formiranja sunčanog sistema, teorije meteora, grada, unutrašnjeg sastava zemlje.

(14) Kod Pogodina, cit. S.135.

(15) Cit. A Pavloviča u «Straniku», 1885., I.

(16) Baljard, cit. S.39.

(17) Getinger. Apologija Hrišćanstva. Č.2, s.120.

5. Granice poznanja prirode

Kada kažu da čuda nisu zakonomerna, to jest da ne pripadaju rubrikama prirodnih zakona, mi s tim ne možemo da se složimo. Ali kada iz toga izvode zaključak da je čudo nemoguće, kao bezuzročna pojava, onda je taj zaključak sasvim neosnovan. «Uzročnost i zakonomernost su dva pojma, koja su međusobno potpuno strana jedan drugom i prate jedan drugog samo na nižim stepenima stvarnosti. Zbog toga predstavljajući čudo kao potpuno iregularan događaj, možemo i treba da ga zamislimo kao događaj koji je potčinjen zakonu uzročnosti, kao dejstvo koje ima svoga tvorca ili vinovnika. U čudu ne

samo da ne treba videti narušavanje zakona uzročnosti, već ni narušavanje prirodnih zakona. Pretpostavimo da ja imam čudotvornu sposobnost da samo svojom željom, bez pomoći mišića primoravam predmete da se podižu u vazduh. Da li to znači da ja narušavam zakon zemljine teže? Nikako. Zakon bi bio narušen kada bi predmeti prestali da budu privlačeni ka zemlji. Ali ti predmeti koji se podižu se povinjavaju mojoj volji, i dalje su privučeni ka zemlji proporcionalno njihovim masama. Moje dejstvo se neće sastojati u tome da ja narušavam tu privlačnost, već samo u stvaranju nove sile, koja deluje suprotno od sile zemljine teže i savladjuje je» (18).

Uzročnost je van oblasti prirodnih nauka i nju je nemoguće posmatrati, a još neostvarljivije razumeti. Uzročnost je oblast logike i filozofije. Mi posmatramo samo posledičnost ili istovremeno postojanje pojava i donosimo brz zaključak (uopštavamo), da je od dve pojave jedna uzrok druge. Naprimer, kroz neko vreme posle munje čujemo grom i zaključujemo da je munja uzrok groma. Vrednost takvog zaključka nije visoka i logična: i munja i grom mogu da budu izazvani trećim uzrokom, koji ne vidimo. Takva posledičnost pojava u kojoj primećujemo zavisnost jedne pojave od druge i za um nepostižnu vezu između njih, se može videti samo između pojava mrtve prirode. Ali u organskom svetu, životinjskom i ljudskom, posebno u oblasti svesti, uzročnost isklizava od posmatranja. Ne samo u duševnom čovekovom životu, već čak i u njegovom fizičkom stanju (zdravlju) se vidi mnogo toga što nas primorava da pretpostavimo neku posebnu uzročnost za život tog čoveka. Tako i čuda ne treba da smatramo bezuzročnim pojavama, već pojavama posebne uzročnosti, koja je nedostupna ljudskom posmatranju. Sama poraznost čuda se objašnjava time što mrtva priroda ostvaruje neke više ciljeve i prednaznačenja, i što nerazumno postaje orudje duha i razuma.

Ali nisu li u tom odnosu slične čudesne pojave sa prirodnim pojavama i zakonomerno priznatim? Današnje vladajuće učenje o razvoju (evoluciji) nas pobudjuje da na to pitanje odgovorimo potvrdno. Učenje o evoluciji pokazuje tragove razuma i ciljeva u pojavama slepih prirodnih sila. Pravoverno bogoslovlje je oduvek učilo, da svet ostvaruje Božansku volju i ciljeve. To učenje se naziva učenje o ciljevima, teleologija. To priznaje Geksli i čak i Darwin – poznati predstavnik evolucionog učenja. Kada je Grej napisao da je Darwin «povratio teleologiju prirodnim naukama», Darwin se odazvao na to da mu je «posebno prijatno to, što vi govorite o teleologiji» (19).

Učenje o evoluciji je manje saglasno sa predstavom mehaničkog ustrojstva Vaseljene. Razvoj pretpostavlja postupno kretanje po datom planu. Od koga zavisi taj plan? Priroda i u delićima a i u celosti pojavljuje takve tragove mudrosti, pred kojima se posmatrač nalazi u ćorsokaku. Uzmimo naprimer oko ribe, mrava ili čoveka. Ono je zadivljujuće osposobljeno za svoj cilj. Optičar može da ukaže na neke nedostatke u gradnji oka, ali pri svemu tome će se saglasiti da oko svakog živog bića zadovoljava svoje naznačenje. Kako se ono formiralo? Prirodnjak neće reći da je oko stvoreno u svojem današnjem konačnom vidu. Ali će reći da je oko prošlo dug put usložnjavanja i usavršavanja. On će za taj proces razvoja odrediti desetine i stotine hiljada godina. Ali vreme ništa neće pojednostaviti, niti će nešto učiniti razumljivijim. Naprotiv, razvoj, koji se odvija mnogo hiljada godina, postaje porazniji nego momentalno obrazovanje. Jer u prirodi deluje mnoštvo sila ili takozvanih zakona. U prirodi se primećuje ne samo stvaranje, već i rušenje, borba. Svaka sila deluje takoreći u svom interesu, ne brinući o drugima, a u

rezultatu se ne dobija kaos, već zadivljujuća harmonija, i delimična, i opšta. Ograničimo se na zemlju. Drugačiji raspored vode i kopna na njoj bi bio pogibeljan za većinu biljaka i životinja. Promena sastojaka vazduha bi disanje učinilo nemogućim. Faradej kaže: kada bi zemlja bila ravna kao Jupiter ili Saturn, onda bi zbog sile privlačenja kretanje živih bića bilo otežano: zec bi puzao kao kornjača, orao ne bi leteo bolje od kokoške, plodovi bi padali ne sazrevajući. Da li bi još bio moguć fiziološki organski život na zemlji (20)?

Kako i čime se postiže to blagorpijatno spajanje mnogih uslova? Slučajem? Ali prsnite bojama na platno neće se dobiti slika.

Ovde je granica za poznavanje prirode, ta granica, iza koje to poznavanje prelazi u oblast bogoslovlja ili katihizisa. I tu granicu veoma često prestupaju prirodnjaci i filozofi, koji su sebi u zadatak postavili borbu protiv vere. Takav je naprimer Spenser. On piše: «Zakon nije tvorac, već samo izražavanje načina delovanja Sile. Vaseljena je projava Sile». Sila je naravno iznad svih projava. Znači, nad prirodom i u njoj samoj postoji Sila. To je potpuno saglasno i sa 1-om glavom Postanja, i sa katihizisom (21).

Evo zbog čega će se u nizu najvećih prirodnjaka uvek nalaziti ljudi duboke vere. Oni svesno prelaze od poznanja prirode ka Bogopoznanju. Jedan od njih, Paster, piše: «Mi smo okruženi tajnom, i treba da se priklonimo pred tajanstvenom vlašću za nas nevidljive strane stvari. Pozitivizam se ne slaže sa jednim od najpozitivnijih pojmova o beskonačnosti. Onaj, ko priznaje postojanje beskonačnosti (a niko ne može da izbegne a da to ne prizna) usredsređuje u tom tvrdjenju više natprirodnog nego u svim čudima svih religija. Kada taj pojam ovlada našim razumom, nama preostaje samo da se priklonimo tome».

(18) Askoljdov, cit. – Pitanja filozofije i psihologije, 1904.1 (71) 41.

(19) Baljard, cit., s.44. Zna se da nijedan zakon ne deluje sam, već u medjusobnom odnosu sa drugim zakonima. U ljudskom telu postoje tri vrste poluga, koje menjaju dejstvo privlačenja. Zemlja bira srednji put između povinovanja inerciji i stremljenja ka suncu. Sjedinjavanje čestica je suprotno njihovoj naklonosti ka raspadu; da nije toga gasovi ne bi bili u stabilnom stanju.

6. Nauka i vera

Obično misle da je nauka moćna zbog opita, dok su oni veri strani. Taj stav je pogrešan: nauka ne samo da nije bogata opitom, već ni čisto razumskom delatnošću; pritom je u nauci veoma snažno i neophodno za nju učešće vere – ne u religioznom, već u psihološkom značenju te reči.

Još je Gegelj rekao: «Čisti empirici mogu da budu samo životinje». Ograničeni značaj je pridavao opitu i pozitivist Litre. «Opit, - pisao je on, - nema nikakav značaj u pitanjima suštine i načela. Van oblasti opita pozitivna filozofija ništa ne odriče i ništa ne tvrdi; ona ne poznaje nepoznato, ali konstatuje njegovo postojanje. Ljudski um je u toku svog razvoja više puta prihvatao stvari, koje su mu se prethodno činile nezamislive, i odbacivao druge koje je smatrao samo logičnim». Tindalj izjavljuje da «krug čovekovog poznanja se ne sme ograničiti na ono što mu daju pet prostih čula».

Opit ima ograničeno značenje i u oblasti prirodnih nauka. Uzmimo naprimer astronomiju. Razum ovde kontroliše vidljivost i na osnovu nje utvrđuje pozicije planeta, koje nisu zasnovane na vidljivosti. Već pronalazak i primena teleskopa otkriva slabu stranu vidljivosti. Ali i ti instrumenti, koji dopunjavaju nedostatke našeg vida, ne čine naša znanja potpunim. Astronom će putem matematičkih formula dokazati da van najudaljenijih vidljivih sistema postoje sunca i nevidljivi svetovi, neobuhvatno veliki. Na isto značenje razuma u oblasti nevidljivog ukazuje paleontologija, fizika i hemija. Ukoliko bi nauku ograničili samo vidljivošću, onda bi takva nauka bila žalosna i slepa.

V.S. Solovjev tvrdi da je očigledno samo ono što je malo važno. Dva puta pet je deset, ali je to znanje samo formalno, prividno. Pomsatrane činjenice su lišene opšteg značenja, naprimer, vremenska prognoza u određenom mestu. To znanje nije ni sveopšte, niti trajno. Činjenica je realna samo ovde i sada. I barometar, i termometar neprekidno variraju. Očiglednost je ili formalna, kao u matematici, ili slučajna kao ono što se odnosi na vreme. A sve to što je sveopšte je neophodno i unutrašnje važno, lišeno očiglednosti za um i opipljivosti za čula. Nije pametno odbacivati to neočigledno, i u odbacivanju je manje kriv um, nego lukava volja. Nema srdačne težnje ka uzvišenim istinama, nema želje, da bi one postojale, jer oni smetaju da se živi bez razmišljanja o smislu života, i um dolazi u pomoć lukavoj volji i zahteva dokaze. To je neverje, neuverenost u sebe, ozlobljenost protiv odbačenog. Tom ozlobljenošću ono se vidi, jer se ne može gneviti na ono čega nema (22).

U vreme vladavine materijalizma je još bilo moguće suprotstaviti nauku veri i odbaciti sve ono što se ne može izmeriti, osmotreti i opipati. Ali današnje duhovno se više ne smatra ni izmišljotinom koja je nastala kao suprotnost materijalizmu. Ono nam je dato u našim osećanjima, željama i mislima. Sumnjati u postojanje duhovnog je teže od sumnje u postojanje materijalnog, jer je sama sumnja duhovno stanje. Pored toga, mi osobine i svojstva stvari primamo kao stanje našeg duha i svesti. «Duh, - kaže D.S.Milj, - je jedina stvarnost za koju imamo dokaza». Dakle, svet se sastoji od duha i materije. Ali ako to dvojstvenost nekad bude objedinjena, onda će to jedinstvo imati duhovni karakter (23). Čak i takve pristalice opitnog znanja, smatraju dopustivim postojanje čisto duhovnih ličnosti to jest Angela.

Čovek religiozne vere treba trpeljivo da se odnosi prema naučnim teorijama i hipotezama i da ne žuri da ih prihvata ili opovrgava: ono što je istinito u tim naučnim postavkama, ne može biti protivno hrišćanstvu – religiji istine, a ono što je u njima lažno, nije dugovečno. Dobar savet nam daje trezveni M.V.Lomonosov. «Nezdravo, - piše on, - rasudjuje matematičar, ukoliko želi da Božansku veru izmeri šestarom. Isti je i učitelj bogoslovlja, ukoliko misli da iz Psaltira može da nauči hemiju. Nauka i vera su dve rođene sestre, i greh je sejati medju njih plevu i razdore».

Upravo – sestre, a ne neprijatelji. Prof. S.S.Glagoljev je objasnio izjavu pripisanu Tertulijanu: «verujem zato što nije lepo», jer ona predstavlja izopačenje njegove misli; ta izjava u kontekstu ima drugi značaj. Vera i nauka dopunjuju jedna drugu. U svakoj veri postoji element znanja, a u svakom znanju ima mnogo vere. U veri su izvori znanja. Mi ne znamo, ali verujemo da su naši osećaji iz spoljašnje sredine, naše predstave i pojmovi

saglasni sa stvarnošću. Verujemo takodje i u prirodne zakone i sile, ne shvatajući šta je to prirodna sila.

Ne treba se smučivati situacijom da medju prirodnjacima nema mnogo verujućih ljudi. Da je to tako – to je nažalost istina. Ali se oni sreću i medju bogoslovima, kao i medju ljudima koji nemaju veze ni sa kakvom naukom. Ovde se treba setiti poslovice: luda slava beži, a dobra na mestu leži. Jedan nevernik će prodrmati više ljudi sa čestitim ubedjenjima. Današnje vreme je vreme anketa. Dekert je sproveo i takvu anketu medju istraživačima prirode. On je proverio poglede 423 naučnika. I kakav je bio rezultat? 56 osoba nisu imale nikakvo mišljenje o religiji. 349 naučnika su bili ateisti, 9 – ravnodušni prema veri i 9- neprijateljski nastrojeni prema hrišćanstvu. To znači da je od 100 naučnika više od 95% neverujućih i manje od 2% verujućih.

Poznati prirodnjak Djubua Rejmon je u jednom od svojih predavanja izjavio da najnovija prirodna znanja, koliko god to paradoksalno zvučalo, treba za svoj nastanak da zahvale hrišćanstvu.

(22) Dela V.S. Solovjeva. Izd 1, t. VIII, s.108.

(23) Askoljdov, s.21.

7. Pred tajnom

«Istinska nauka je smirena, a neznanje je gordo», - rekao je Spenser.

Ne samo da nauka nije odgonetnula čuda, niti natprirodne pojave, već nije razjasnila čak ni osnovne zakone. Nauka barata takvim pojmovima kao što su prostor, vreme, materija, kretanje, sila, i njih ne može da zaobidje. Ali udubite se u svaki od tih pojmova, i shvatićete da je on nepostižan i čak sadrži u sebi unutrašnju protivurečnost. Naprimer, da li prostor i vreme zavise od stvari ili ne? Da li su oni ograničeni ili beskonačni? Da li oni zaista postoje van nas ili samo u našem umu? Čovek se neće zadovoljiti nijednim odgovorom na ova pitanja. Nauka se zasniva na tajnama.

«Šta je to znanje, ako ne sumnja?» - pita ruski savremeni publicist. «Sumnja postoji do kraja, jer sve dok ne spoznamo tajanstvenu suštinu postojanja, sva naša znanja su samo relativna».

Još je starozavetni mudrac rekao: «Čovek ne može da dosegne stvari koje se dešavaju pod suncem. Koliko god da se čovek trudi u istraživanju, on to ipak neće otkriti; a ako neki mudrac kaže da zna, on to ne može da dostigne» (Ekl. 8:17).

«Sve se čini jednostavno, samo zato što smo navikli da sve gledamo. Vidimo, da list raste, posmatramo kako raste, znamo inervaciju lista, pratimo korak po korak razmnožavanje ćelija, i čitav mehanizam procesa rasta nam se otkriva kao na dlanu. Ali šta ga primorava da raste baš tako, a ne dugačije? Šta primorava biljke ili životinje da imaju ovakav ili onakav oblik? Sva ova i hiljade drugih nerazjašnjenih pitanja po našem neznanju suštine stvari, pokazuju da smo okruženi tajnama, i ukoliko sve te tajne ne smatramo čudima, to je samo zato što se s njima srećemo na svakom koraku. Mi ih ne zovemo čudima, već uticajima, zasnovanim na prirodnim zakonima» (24).

Prema prirodnim cudima smo neosećajni ne toliko zbog nauke, koliko zbog navike. Hiljade ljudi vidi kako sunce izlazi i zalazi svaki dan i nikada se ne zapita šta je to sunce. Čak i medju najučćenijim ljudima postoje takvi, koji posvećuju decenije izučavanju rimske cloacae maximae carske imperije i nikada se ne zapitaju šta je čovek i koji je smisao njegovog postojanja.

Odricanje čuda od strane takvih pravolinijskih ljudi nosi u sebi pretpostavku da je priroda razgonetnuta. Potpuno suprotno: i filozofija, i nauka svedoče o maloznačajnosti i malo saglasnosti naših poznanja. Mi imamo pet čula kojima spoznajemo prirodu. I suština stvari, i povezanost pojava su sakriveni od nas, i mi možemo da vidimo samo njihovu posledičnost. Da li u Vaseljenu ima mnogo sila ili samo jedna koja se pojavljuje u raznim oblicima? Otkriće radijuma i njegovih svojstava je unelo preokret u shvatanjima fizičara i hemičara. Koristimo električnu struju, bežične telegrafe, a šta je to električna – ne razumemo. Naša čula su nesavršena, naš vid ne raspoznaje sve boje, za nas nepronicljivi predmeti su pronicljivi za svetlost, ali ne i za oko! Slabi zvuci, slabi električni tokovi i slabi mirisi su nam nedostupni.

U oblasti prirodnih nauka se dešava neka revolucija za koju se ne zna kada i čime će se završiti. Na kraju prošlog veka se mislilo da se svaka stvar (naprimer ugalj, kamen, drvo) sastoji iz molekula i atoma. Ali danas se tvrdi da atomi nisu najmanja jedinica, i da se svaki atom sastoji od miliona elektrona. Elektronom su nazvali jedinicu negativnog naelektrisanja sjedinjenim sa etrom. Na taj način se materija pretvara u energiju. Pada zakon o očuvanju materije (Lavoazjev zakon). Ali i osnovni principi fizike o održanju energije (Majerov zakon) pobudjuju sumnje. S uništenjem materije, njenim prelaskom u elektrone uništava se i sila, i sputava učenje o prostim i složenim telima: od radijuma se dobija prost element helijum. Čak i matematičke aksiome gube karakter neospornosti (25). Uporedo sa Euklidovom geometrijom, po kojoj prostor ima tri dimenzije, prava linija se smatra najkraćim rastojanjem izmedju dve tačke i suma uglova u trouglu je 180, postoji i geometrija Lobačevskog sa prostorom od četiri dimenzije, koja odbacuje učenje o pravoj liniji i sumi uglova trougla.

Prirodnjak Tindalj piše: «Uvek samo odmahivao glavom sa sumnjom kada su me pitali, da li je nauka odgonetnula tajnu Vaseljene i da li će je nekad odgonetnuti. Ljudski um ne može da da rešenje tog zadatka, jer on nadmašuje naše snage. Naš um se može uporediti sa muzičkim instrumentom, kome je svojstven samo ograničen broj tonova, ispod i iznad kojih se nalazi beskonačna oblast ćutanja» (26). U svakom slučaju, nema sumnje u to, da je pravi svet drukčije ustrojen od onoga kako nauka pretpostavlja, i mnogo je složeniji (27).

1880. godine na zasedanju Berlinske Akademije nauka posvećene Lajbnicu profesor E. Džubua Rejmon je izjavio da u svetu postoji sedam tajni, od koje su četiri potpuno nerazrešive (ignorabimus – nesaznajne). Te četiri zagonetke su: suština materije i sile, nastanak kretanja, osećaja i sloboda volje. Tri perostale zagonetke: nastanak života, celishodnost prirode i nastanak misli i jezika mogu po predlogu Džubua Rejmona, iako sa najvećim teškoćama nekako da budu razjašnjeni. Trideset pet godina je prošlo od vremena kada je ovo izjavljeno, i mnogo toga je uradjeno u tom periodu naučnih pronalazaka, ali se nauka nije približila razumevanju čak ni te tri zagonetke, koje je Džubua Rejmon smatrao rešivim.

G.Spenser je putem čisto naučnih istraživanja došao do saznanja da «oblast duše, ispunjene religioznim verovanjima, nikada ne može da opusti, jer će tamo uvek nastajati velika pitanja, koja se tiču nas samih i Vaseljene, i da je u realnom životu svuda i uvek bio neophodan taj uticaj, koje su na ponašanje ljudi imali teološki simboli i sveštenička dejstva. Neophodno potčinjavanje individua društvu je opstajalo samo zahvaljujući crkvenim ustanovama» (28).

Oni, koji misle, da je agnosticizam (Spenserovo učenje o Nepoznatom) isto što i bezreligioznost, tada kao u stvarnosti ono predstavlja religiozni stav koji odgovara ljudskom duhu, upadaju u grešku, zbog toga što smatraju da se radi o odnosu ličnosti prema nekoj nižoj od nje formi postojanja. Ali u stvari ličnost se ovde suprostavlja načelu koje je iznad nje. Zar je nemoguće dopustiti da postoji takva forma postojanja, koja u tom stepenu prevazilazi razum i volju, u kojoj ovi poslednji prevazilaze mehaničko kretanje? (29)

Naš savremenik Ernest Gekelj je pokušao da uproščeno predstavi pogled na svet, objedinivši materijalno i duhovno, religiju, filozofiju i nauku. Gekeljova filozofija je bila po ukusu njegovih savremenika i poprimila je široke razmere. Ali Gekelj nije razrešio najveću zagonetku: šta je to priroda ili Vaseljena, šta je suština stvari? A u toj zagonetki su i sve ostale tajne Vaseljene. Razvojem nauke i filozofije ta zagonetka ne samo da se ne razjašnjava, već postaje sve tajanstvenija.

(24) Zapisi Pirogova. – Ruska starina, 1884. Rezimirajući odnos nauke prema čudesnom, Mejer kaže, da nauka «ne odstranjuje čudo iz realnosti, već iz svog opisa realnosti», - Časopis Ministarstva Narodnog Prosvećenja, 1909, jul, s.300.

(25) «Tajne predmeta, - kaže G.Spenser, - koje se spoznaju našim čulima, leže van predela našeg razuma, ali su za njih još nerazrešivije zagonetne tajne prostranstva, koje sadrži u sebi sve postojeće. Prve mogu biti objašnjenje, po mišljenju vernika, stvaranjem sveta, a za agnostike se čine objašnjivim hipotezom svetske evolucije, dok za tajne prostora ne postoje nikakva objašnjenja. Kako su deisti, tako i agnostici podjednako prinudjeni da priznaju večna svojstva prostora, i da je on sa svom sveukupnošću svojih svojstava prethodilo stvaranju sveta i evolucionom procesu» (Činjenice i komentari, 1903, s.202).

(26) Reči i članci. M., 1875.

(27) V. Dzejms. Mnogoobraznost religioznog opita. Za čoveka je čak zagonetka i voda. Istina je da dva atoma vodonika sa jednim atomom kiseonika obrazuju vodu. Ali vodonik je zapaljiv gas i kiseonik potpomaže gorenje; kako se njihovim sjedinjavanjem obrazuje teško tečno jedinjenje sa novim osobinama sposobno da sprečava gorenje? Neobjašnjiva je i pojava zbog čega korenje biljki ide u zemlju, a stabla rastu naviše. Zbog čega se ovde gubi značaj privlačne Zemljine teže? Pogl. Prof. Prot. I.J. Svetlov. Religija i nauka. – Odmor Hrišćania, 1913 g., II, s.332.

(28) Butru. Nauka i religija u savremenoj filozofiji. SPb., 1910 g., s. 110-111.

(29) Isto, str. 108.

8. Istraživanje čuda

Sujetna je nada da se sve razume, bilo da se radi o prirodi ili o religiji. Sve spoznati znači spoznati u potpunosti Boga, što bi značilo sam biti Bog (30).

Medjutim ne treba se sve tajanstveno smatrati čudesnim. S druge strane, čudo može da nema zadivljujući karakter, naprimer, darovanje kiše po molitvi.

Hoće li čudo imati karakter zadivljujućeg događaja ili karakter prirodne pojave - vera ili neverje u čudo zavisi od raspoloženja ili neraspoloženja da se poveruje u čudo. Paskal je govorio: "Ukoliko želite da budete neverujući, za to je dovoljna samo vaša želja" (31). Volteru se pripisuju reči: "Kada bi se čudo vaskrsenja desilo na moje oči i još hiljade drugih očevidaca, ja ne bih poverovao svojim očima niti očima onih koji su priznali to čudo".

Taj Volter koji poriče čudesno i idealno živi u svakom čoveku; navika ima vlast nad svakim čovekom, i čini um malopokretnim. Ali istovremeno u svakom čoveku, ne isključujući ni Voltera, postoji neka težnja ka čudesnom, neka smutna čežnja, da su mogući događaji, koji se ne mogu svrstati u uobičajeni poredak stvari. "Čemu god da nas život uči, srce veruje u čuda: postoji velika sila, postoji i velika večna lepota". Jedni se bore sa tom čežnjom za čudesnim, a drugi joj daju prostor.

U pogledu tih suprotnih čovekovih raspoloženja veoma je poželjna nepristrasna, spokojna, zasnovana na logici i preciznom poznavanju kritika čuda i događaja, koja se smatraju za čudesna. Ovde u pomoć prirodnim naukama treba da pritekne istorija, poznavanje jezika, psihologija i medicina.

U današnje vreme i u prošlom veku istraživači opitnih znanja u kritici čuda se nisu koristili metodom opitnih nauka (navodjenjem, indukcijom); već metodom filozofskih nauka – zaključkom, dedukcijom. Oni su u osnovu svoje kritike stavljali neopovrgnuti stav (aksiomu), da su čuda nemoguća, a potom napuštajući taj stav, razmatrali su posebna čuda i nisu u njima nalazili nesumnjive znake čudesnosti.

Pritom su se često pozivali na još nepoznate prirodne zakone, kojima se gubi natprirodni karakter datih čuda. Prema Kantovom mišljenju, slična kritika je zasnovana na "principu lenjog razuma".

Jasno je da se istraživanju vrste činjenica ne sme pristupati sa preodređenim mišljenjem o njihovom nepostojanju. Ukazivanje na to, da su čuda nesumnjivo lažna, ne opravdava preodređenost kritike. Postojanje očigledno lažnih čuda poziva kritičara na posebnu obazrivost pri istraživanju čuda. Postoji lažna statistika, ali to naučniku ne daje prava da se sa predubedjenjem odnosi prema svakoj statistici. Lažna moneta pretpostavlja postojanje prave. Lažna vidjenja i čuda su samo neuspešna podražavanja istinskim. Ukoliko od grupe ljudi pet ili deset svedoka ne zaslužuju poverenje, onda se tu ne treba ništa čuditi: medju ljudima uvek ima mnogo pomračenog uma i moralne tame.

Kažu: vera u čuda se može videti kod mladih i nerazvijenih naroda. Sta je to? Da li je neko ukazao na granicu između duše domoroca i Evropejca? Da li je neko saznao kada narod skida prsni oklop i stavlja plašt? Zar ćete nazvati razvijenim narodom kojemu je potpuno strana vera u čuda! Takvog naroda nema u celom svetu.

Još kažu: vera u čuda sužava i poriče razum. Ali vas još ne pozivaju na veru u čudo, već na nepristrasno istraživanje čuda. Vera ne može da sužava razum, zbog toga što je ona opšteljudsko nastrojenje duše, jedna od projekcija njene slobode. Vera je neizbežni sastavni deo svake spoznajne delatnosti, počevši od mračnih osećanja negativnih osećaja. Vera pomaže razumu u spoznanju istine, tako da su ono što su apostoli rekli “verom razumem” (to jest poverovavši počinjem da razumem) se ne odnosi samo na religiozne spoznaje, već i na naučne.

Didon objektivno piše u uvodu svoje istorije života Isusa Hrista: kritikovati događaje i dokumente s tačke gledišta nastrojenja veka ili vladajućeg mišljenja, znači podvrgavati se riziku da se pogreši, zbog toga što se nastrojenja i mišljenja menjaju. U osnovi kritike treba da se nalaze sveopšti, stabilni, bezuslovni razumski zahtevi. Takva kritika će biti iznad svoga veka i iznad svake škole. Takva kritika je strašna za religije Bude, Zoroastra, Magometa, za panteizam, ali ne i za hrišćanstvo. Izvrtati istinu radi vladajućih kaprica, odbacivati činjenice, nepoželjne i neprijatne našim predubedjenjima, nije kritika već obstrukcija, ustajanje protiv istine; nije časno tražiti svoj žig na dokumentima. Kritika nije služavka racionalizma, ona je – slobodno dete razuma koje sluša samo svog oca. Ona neće izopačiti ono što je našla u dokumentima, kao što ga neće ni razvodniti niti preuveličati. Ona samo objašnjava činjenicu u vezi sa njenom situacijom.

Hristova čuda i prvobitno hrišćanstvo su posvedočeni kao nijedan od događaja klasične antike, koji ne pobudjuju sumnje u nauci. Do nas je došlo više od 1700 rukopisa Novog Zaveta; među njima 160 uncijala iz IV veka i nešto kasnije. Rukopisi grčkih i rimskih klasika nisu stariji više od V-X vekova. Ali ne govoreći već o drevnim klasicima, osnovanije mogu da budu sumnje u nedavne događaje, naprimer, u Napoleonove podvige, nego u Hristova čuda, kako je to dokazao jedan od engleskih arhiepiskopa (32).

Negativna kritika pretpostavlja nemoguće uslove za proveru istinitosti čuda. Naprimer, Renan kaže: “Još se nijedno čudo nije desilo pred grupom ljudi, koji su sposobni da potvrde čudesni karakter činjenice”. Renan pretpostavlja mogućnost vere u čudo pri sledećim uslovima: čudotvorac izjavljuje da će vaskrsnuti umrlog. Saziva se komisija naučnika, istražuje se mrtvo telo, utvrđuje se smrt i ukazuje se pozornica za činjenje čuda. Zatim se čudotvorcu po izvršenju čuda naredjuje da ponovi čudo pri drugoj okolnosti (33). Ovde se čudo razmatra kao samocij, tada kada je ono samo sredstvo u Božijim rukama; čudo se razmatra kao ljudsko delo, a ne kao Božije. Iako se u toku Hristovih čuda nije sastajala komisija od hemičara i fizičara, mnoga Hristova čuda su učinjena pred zdravorazumskim svedocima. Pokazna čuda Renan može da vidi samo u apokrifnim jevandjeljima i u legendama o Simonu Magu.

Autor veoma priznate “Logike” D.S.Milj drukčije rasudjuje nego Renan, i priznaje mogućnost čuda sa čisto logične tačke gledišta. “Mi ne možemo, - kaže on, - da

napravimo taj apsolutni zaključak da teorija čudresnog treba odmah da bude odbačena. Ako smo dozvolili postojanje Božanstva, onda sa ozbiljnom mogućnošću treba da dozvolimo i postojanje neposredne projave Njegove volje i delovanja”.

(30) Razmišljanja Vine iz knj. Sokolovskog “Religija ljubavi i egoizam”. M., 1891, s.113.

(31) V.S. Solovjev tako varira ovu misao: “Obično se istine vere unapred odbacuju ne zbog neosetljivosti uma, već po lukavosti volje”.

(32) Historic Doubts relative to Napoleon.

(33) Uvod u “Isusov Život” po izd. Sitina. M., 1907, s. 7-10, 69-70.

9. Vreme čuda

Čak i obični ljudi obraćaju pažnju na to da su čuda neravnomerno raspoređena u istoriji čovečanstva: u nekim epohama ih ima mnogo i zadivljujuća su, a u drugim ih ima tako malo i toliko su neuverljiva, da mnogi stavljaju njihovu prirodu pod znak pitanja.

U stvari, kako je mnogo čuda opisano u Jevandjelju! Kako su ta čuda raznovrsna i zadivljujuća! Ali jevandjelisti nas uveravaju da je njima opisan samo neznatan deo Isusovih čuda. Kada bi se pripovedalo o svemu što je Gospod naš Isus Hristos učinio i rekao, onda prema tvrdjenju jevandjeliste Jovana, broj napisanih knjiga ne bi stao u ceo svet.

I u Delima sv.Apostola postoje svedočanstva o velikom broju čuda (2:43; 4:30; 5:12; 8:6-8; 14:3), ali su od njih opisana samo neka.

Tako veliki broj čuda u prvobitnom hrišćanskom periodu u poredjenju sa njihovim malim brojem danas donekle opravdava često izgovaranu frazu: “danas nema čuda”. Ali kada toj frazi misle da podmetnu verodostojnost novozavetnih čuda, onda je takav zaključak brzoplet i površan.

Razlika u broju, i da tako kažemo kvalitetu čuda iz prvobitnih hrišćanskih i današnjih vremena se objašnjava ciljem čuda.

Prema učenju apostola Pavla, čuda su – znaci za neverujuće (1 Kor. 14:22), ali ne neverujućima po upornosti, već onima koji su se udaljili od Boga umom i srcem, a ne po neznanju. Za takve ljude su čuda – dokazi Božanskog porekla hrišćanstva. Ona ih zovu u Hristovu Crkvu, kao što zvono poziva bogomoljce u hram i prestaje da zvoni kada se hram ispuni.

Takav je vaspitni metod: u početku očigledan, a potom usmeni, unutrašnji. U početku deluje na um, a potom na um i srce. Ukoliko bi Crkva uvek imala potrebu za velikim brojem zadivljujućih čuda, onda bi to svedočilo o odsustvu unutrašnje kreposti i predanosti Bogu njenih članova. Neko je rekao: “Čuda su – pelene mlade Crkve, a ne odeća Njenog zrelog uzrasta”(34).

Čudo je otkrivanje Boga čoveku. Ali brzo otkrovenje je čoveku potrebno samo u sopstvenom preporodu. To je – dobrovoljno delo. Spoljna pomoć ovde protivureči samom

zadatku. Ukoliko pri čovekovom preporodu postoji Božija pomoć, onda je ona nevidljiva, unutrašnja i nerazdvojiva od moralnih snaga onoga koji se preobražava.

“Gospod u potpunosti uvažava prirodu koju je stvorio i njene zakone kao dela Svoje beskonačne, najsavršenije premudrosti; zato Svoju volju vrši obično posredstvom prirode i njenih zakona, naprimer, kada ljude kažnjava ili ih blagosilja. I zato ne traži od Njega čuda bez posebne potrebe” (35).

Pri razmatranju odnosa čuda prema prirodnim zakonima videli smo da prirodne pojave u periodu preobražaja imaju nesumnjivo čudesan karakter. Prva pojava organske materije i biljnog carstva se ne može a ne smatrati čudesnim, pošto se danas posmatra prelazak neorganske materije u organsku. Prva pojava organizama životinjskog carstva nije ništa manje čudesna, jer danas primećujemo da se sve živo radja iz jaja. Ali kako je nastalo prvo jaje? Ukoliko je ono donešeno sa druge planete, onda u Vaseljenu uopšte treba da bude objašnjena prva pojava biljnih i životinjskih organizama, ne govoreći već o čoveku, u kome postoji nešto novo u poredjenju čak i sa višim životinjskim vrstama. Za objašnjenje sličnih preobražaja istraživači mehaničkog ustrojstva Vaseljene pribegavaju pretpostavci da su nekada ranije delovali drugi zakoni, druge sile. Ali ne znači li to pustiti čudo na druga vrata? Jer se čudom smatra bezuzročna pojava, ali pojava koja potiče od druge zakonitosti, druge Sile i Uzroka, od onih koje deluju u običnom poretku stvari.

Kako se u prirodi čudesno najbolje pojavljuje u vreme preobražaja, tako je i u svetu ljudi čuda više i ona su više zadivljujuća kada počinje novi period ljudske istorije. Tako sama Crkva uči o čudu.

Blaženi Irinej, učenik učenika apostolskog (III vek), je priznavao razliku između prirodnog toka stvari u njegovo vreme i čuda iz apostolskog vremena. Blaženi Avgustin je govorio da su se čuda od vremena širenja hrišćanstva prekinula zbog suvišnosti, a da su se nastavila postala bi uobičajena pojava. Medjutim on protivurečeći samom sebi u jednom od svojih dela navodi mnogo njemu savremenih čuda (36).

Zlatoust u 32-oj besedi na Mateja kaže: “Ne zahtevate li i od nas čuda koja su činili apostoli, dolazeći da propovedaju, kako bi i mi čistili gubave, izgonili demone, vaskrsavali iz mrtvih? Ali najveći dokaz vašeg blagorodstva i ljubavi će biti ukoliko budete verovali u Boga, bez rezerve. Bog je prekinuo da čini čuda kako iz tog razloga, tako i zbog drugih. Ako bi se oni koji imaju dar da čine čuda, kao što neko ima dar da besedi ili dar blagočestivosti, preuznosili, odvajajući se od drugih ljudi, onda kako ne bi bilo podela, kad bi postojala još i čuda? A to ne govorim po dosećanju, već iznosim kao dokaz Korinćanima, koji su se zbog toga razdvojili. Ne traži čuda, već spasenje duše. Ne traži da vidiš vaskrsenje jednog mrtvacu, kada znaš da će svi mrtvi vaskrsnuti, ne traži da vidiš da je slepac progledao, već posmatraj kako danas svi počinju da dobijaju bolji i korisniji vid. Nauči se i sam da gledaš celomudreno i ispravi svoje oko. Istina, kada bi mi svi živeli kako treba, mnogobožci bi nam se više divili nego čudotvorcima. Čuda se često smatraju obmanom i ljudi u njima nalaze mnogo toga podozrivog, iako hrišćanska čuda uopšte nisu takva. Ali neporočni život ne može da se podvrgne nikakvom sličnom podozrenju – naprotiv, vrlina svima zatvara usta” (37).

Odblesak tih čuda, koja su se dešavala pri dolasku Glave Crkve i radjanju same Crkve će se osećati u svim vremenima. Ta čuda su i za nas živa i dejstvena. Ona su kamen u osnovi Crkve, i bez njih ona ne bi bila ono što jeste. I zato je u pravu Lesing kada kaže: “Postojanje Crkve nam zamenjuje sva druga čuda”.

(34) Ali neophodno je pretpostaviti povećanje broja čuda na kraju crkvene istorije, pošto će on biti početak novog neba i nove zemlje, gde živi istina. Ali ni čuda na početku, ni čuda na kraju ne pripadaju istoriji, jer je ona razvoj i kretanje, ali ne i početak kretanja niti njegov kraj.

(35) Prot. I.Sergijev. Razmišljanja hrišćanina. SPb., 1903, s. 37.

(36) B Retract., a o prekidu čuda govori u Dc civ. 22, 8; Dc retil. Cred. 16; De vera relig. 25.

(37) Dela Zlatousta u prevodu Sankt-Peterburške Duhovne Akademije, t. VII, 360-361.

10. Starozavetna čuda

Najuverljiviji dokaz istinitosti starozavetnih čuda bi bilo istraživanje verodostojnosti i istinitosti starozavetnih spisa. Ali takvo istraživanje pri velikom broju prigovora protiv verodostojnosti knjiga, koje ulaze u sastav Biblije, pri mnogim pretpostavkama o vremenu i mestu sastavljanja tih knjiga ne može biti predmet novinskog članka.

Zbog toga ćemo se zbog neophodnosti ograničiti na detaljne napomene o starozavetnim čudima uopšte i o nekim od njih pojedinačno.

Stari Zavet sam po sebi predstavlja kao uvod u Novi, pripremu za primanje Hrista. Ta veza između dva Zaveta je najbolje izražena u starozavetnim proročanstvima. S biblijske tačke gledišta proročanstva se ne smeju shvatati kao dela upravljana samo ljudima: čovek u proročanstvima predstavlja orudje Svetoga Duha, ne gubeći svoju svest i duhovna svojstva svoje ličnosti. Za prirodne nauke takva tačka gledišta je teško prihvatljiva. Ali i sa svoje tačke gledišta oni ne mogu da odbace proročanstva pre svega zato što su proročanstva o Hristu činjinice, niz činjenica, koje su dostupne istraživanju. U knjigama koje su napisane stotine godina pre Hristovog Rodjenja, Njegov život, Njegova Ličnost i Njegovo delo su opisani tako živo i konkretno, da pred tim ne može da se ne zaustavi ni najupornije neverje.

S druge strane, nauka, koja objavljuje postojanost delovanja zakona u Vaseljenu i u istoriji, nema pravo da poriče mogućnost iako prirodnog predviđanja budućih događaja.

Ne samo proročanstva, već i druga čuda Starog Zaveta se grupišu oko Hristove ličnosti, ili preciznije, oko čuda Bogoovaploćenja radi spasenja ljudi. Zbog toga su ona bila skoncentrisana među narodom, koji je izabran kao čuvar i prvi glasnik vere u spasenje i Spasitelja. Ta veza između drugih čuda i čuda Hristovog javljanja svetu je ukazana u Njegovom odgovoru Jovanu Preteči. Mučeci se zbog nevoljne čamotinje u zatvoru, Jovan je poslao učenike da pitaju Isusa: “Jesi li ti onaj što će doći, ili drugoga da čekamo? A Isus odgovarajući reče im: “Idite i kažite Jovanu što čujete i vidite: slijepi progledaju i hromi hode, gubavi čiste se i gluhi čuju, mrtvi ustaju i siromašnima propovijeda se

Jevandjelje” (Mt. 11:2-5). Čuda prethode, prate i posleduju Onoga, Koji je došao da spase ljude.

Pojedini čudesni događaji Starog Zaveta, kao što je naprimer grehovni pad prvih ljudi, imaju karakter ne lokalni i prolazni, već svetski i opšteljudski. On govori ne samo o tome šta je bilo, već i o tome što uvek biva. To je tipično iskušenje – želja da se bude kao bog, traženje spoljne autonomije, savršenstva, koje se postiže bez truda i neprekidnih napora. I Hristos je pozivao ljude na bogopodobije, samo ne putem gordosti i samopouzdanja, već putem smirenja, samoodricanja i stradanja.

Pri razmišljanju o čudima Starog Zaveta poražava neobičnost nekih od njih, kao što je naprimer stajanje sunca pri Isusu Navinu, moć govora Valaamove magarice, kit, koji je progutao i sačuvao Jonu. Ali ono što je zadivljujuće u čudesnom događaju – nisu njegove spoljne razmere, već način njegovog izvršenja koji je nedostupan proveri i posmatranju. Čudo je delo Božije, i kao takvo nije dostupno ni ljudskom osećaju, niti ljudskom razumu. Kada bi se čudo dešavalo na naše oči, naprimer, pretvaranje vode u vino u kristalnom sudu, onda ni to vidjeno čudo ne bi nam postalo razumljivije, pošto nismo videli Božiju ruku i silu. Što se tiče čuda iz davne prošlosti naš stav se otežava time što mi dodajemo svoju savremenu tačku gledišta ka formi i suštini opisivanih čuda, trudimo se da shvatimo i objasnimo čudo u svetlosti naših jadnih, školskih znanja. Za proizvodjenje jednog te istog prirodnog efekta može postojati nekoliko načina. Jedan deo tih načina nam je poznat, a drugi deo nam ostaje nepoznat. Pod tom nepoznanicom se i krije zadivljujuće prosto objašnjenje efekta. To treba reći i za čudo. Pri njegovom izvršenju Bog je upotrebio najprostiji način, lak, kao Kolumbovo jaje, ali taj način je van našeg delokruga, i možda će nam zauvek ostati nedostupan. A mi mudrujemo, “lupamo” glave, pravimo pretpostavke o električnim suncima pri Isusu Navinu (38), o iščezloj vrsti morskih čudovišta, od kojih je jedno progutalo Jonu. Velika je nadmenost smatrati jedno od mogućih objašnjenja načina izvršenja čuda jedinim objašnjenjem. Onaj čovek koji veruje u Božija čuda ne treba da pita kako se desilo ovo ili ono zadivljujuće čudo. Za nas su sva čuda nemoguća, ali ne i za Boga. Zato je On Bog: Njegovoj sili i razumu nema granica.

Pri rasudjivanju o starozavetnim čudima zaboravljamo na veliku razliku između našeg vremena i vremena starojevrejskih sudija, razliku u pojmovima i jeziku. Na tu razliku je ukazao Gospod, kada je više puta osudjivao strah Jevreja prema čudesnom. Jevreji su naprimer pripisivali magijsku silu Mojsiju i čak i njegovom žezlu. Ali im je Gospod govorio: “Mojsije ne dade vama hljeba s neba, nego vam Otac Moj daje hljeb istiniti s neba” (Jn. 6, 32). Jevreji su upokojenje Enoha i Ilije shvatali kao uzlaženje na nebo, ali Gospod odbacuje to osećajno shvatanje, govoreći: “I niko se ne pope na nebo osim Koji sidje s neba, Sin Čovječiji Koji je na nebu” (Jn. 3, 13). U ovim rečima je ukazano na razliku između neba fizičkog i neba duhovnog, razliku koju su spoznali bogoprosvećeni muževi Starog Zaveta, ali koja nije usvojena od strane narodne mase. Jevreji su imali plotsko shvatanje javljanja Boga prvim ljudima, patrijarsima. Ali svaki Hristov učenik tvrdi: “Boga niko nije vidio nikad; Jedinorodni Sin Koji je u naručju Očevom, On Gajavi” (Jn. 1:18) (39). Jevreji su trogodišnju sušu u izrailjskoj zemlji pripisivali sili

proroka Ilije, ali Hristos kaže: “Mnoge udovice bijahu u Izrailju u vrijeme Ilijino kad se nebo zatvori tri godine i šest meseci” (Lk. 4:25).

Mi živimo u periodu rasudjivanja, a starozavetni Jevreji su živeli po osećanjima. Naš jezik je precizan, iako i nesavršen, a jezik Jevreja je – slikovit. Sv.Jovan Zlatoust u besedama na Knjigu Postanja tvrdi, da se Mojsije prilagodjava shvatanju svojih sunarodnika. Evo primera: “I reče Gospod Mojseju i Aaronu (..) reci im: (...) nećete ući u zemlju, na kojoj sam se Ja, zavetovao da vas naselim” (Čis. 14:26, 28, 30). Ovde je o podizanju ruke rečeno samo radi živopisnije predstave o zavetu. U 31-oj glavi Izlaska čitamo da je Bog Mojseju dao “dve tablice otkrovenja, tablice kamene, na kojima je bilo napisano prstom Božijim” (st. 18). Posle poznatog razbijanja tih tablica, Gospod je naredio Mojseju: “Isteši sebi dve tablice kamene, slične prethodnim, i izidji k Meni na goru, i Ja ću ti napisati na tim tablicama reči, koje su bile napisane na predjašnjim, koje si razbio. (...) I istesao je Mojsije dve tablice kamene (...) izašao je na goru Sinaj (...) I ostao je tamo Mojsije kod Gospoda četrdeset dana i četrdeset noći; i napisao je Mojsije na tablicama reči zaveta desetoslovija” (Ish. 34:1, 4 I 28). U svetlosti druge izjave se vidi kako treba shvatati pisanje “prstom Božijim” i reči “Ja ću napisati”. Slični slikoviti izrazi su mogući i danas. B.I.Gladkov, od koga smo pozajmili primedbu protiv bukvalnog shvatanja reči iz Biblije, se poziva na reči preosv. Antonina, koje su izgovorene 26 decembra 1904 godine u Petrogradskoj Kazanjskoj crkvi povodom predaje Port-Artura. U govoru je rečeno, da su “na tvrdjavskoj litici prstom Božijim napisana pregrešenja jednih i mučeništvo drugih”. Mislim međjutim da bez obzira na te reči Preosvećenog, niko neće početi da na gorama Port-Artura traži takve natpise.(40).

Zlatoust biblijsku priču o stvaranju čoveka, njegovom nastanjenju u raj u od strane Boga, stvaranju Eve od rebra i hodjenju Boga u raj u oslobadja od antropomorfnih omota i tumači je u duhovnom smislu (pogl. Njegove besede na Knjigu Postanja 8, 13, 15 I 17). Većinom starozavetnih čuda se opovrgava shvatanje čuda kao događaja, koji narušava prirodne zakone. Tako devet prvih egipatskih kazni predstavljaju prirodne pojave svojstvene zemlji u kojoj su se odigrale. Koji prirodni zakoni su narušeni, kada je vrana donosila hleb proroku Iliji, kada lavovi nisu dotakli proroka Danila, kada su krave koje su Filistimljani upregli u taljige sa kovčegom, dovezle kovčeg u Izrailjsku zemlju, kada je žreb ukazao na porodicu, koja je bila kriva za utajenje neprijateljskog plena pri zauzimanju Jerihona, kada je Gedeon bio ukrepljen pričom o snovidjenju u neprijateljskom logoru?

U Knjizi Esfir nema ničeg zadivljujućeg i tajanstvenog, ali je ona puna čuda u smislu Božijeg promišljanja o spasenju jevrejskog naroda, nad kojim je bio podignut mač. Radi odvratanja očigledno neumitne pogibije, desilo se niz podudarnosti u vreme dato Jevrejima. Bilo je potrebno da se pre čitanja letopisa za razbijanje nesanice on otvori na stranici, na kojoj se govorilo o otkrivanju Jevrejima od strane Mardoheja opasne zavere protiv cara; bilo je potrebno da Mardohej u svoje vreme ne bude nagrađen za tu državnu zaslugu; bilo je potrebno da carev favorit Aman sam odredi nagradu Mardoheju, pretpostavivši da se car sprema da nagradi njega samog – Amana; bilo je potrebno da rizično narušavanje etiketa ne navuče na Esfir carski gnev itd. Sve te podudarnosti ne

narušavaju nikakve zakone, već su oni čudo, koje se desilo po narodnoj molitvi za spas od skore nevolje.

Ako se pažljivo pročita istorija napoleonskih ratova, onda se vidi da u njoj ne nedostaju takve krupne posledice, koje su nastale od malih uzroka. Mala Napoleonova bolest u Borodinskoj bitki, njegov bolesni napad 28 avgusta 1813 godine, posle pobeđe kod Drezdena, imali su odlučujući značaj za ishod kampanje. Za skeptičnog istoričara Napoleonova sudbina će kroz 300 godina predstavljati varijantu mita o Prometeju. On je kao i drugi za svoje velike zamisli bio prikovan (iako Napoleon ne bukvalno) za liticu, stradajući u prinudnoj nemoći.

Spasenje Francuske herojstvom Žane d'Ark nije manje čudesno, nego spasenje Izrailja od strane proročice Devoroje. Pažljivo oko verujućeg istraživača današnjeg svetskog rata otkriće i u njemu tragove Božijeg Promisla.

Oni koji u čudu vide narušavanje prirodnih zakona se pozivaju na čudo isplivavanja potonule sekire, koje je učinio prorok Jelisej i na čudo skraćivanja senke cara Jezekilja. Prvo od tih čuda protivureći zakonu Zemljine teže: gvoždje je 9 puta teže od vode i treba da tone. Ali zar ne plove čelični brodovi, pritom natovareni velikim tovarom? Zar ne pliva čelična igla, koja je dobila od prstiju mali sloj masnoće i pažljivo stavljena na površinu vode? Zar magnet ne privlači naviše opiljke gvoždja? U svim tim slučajevima zakon Zemljine teže i dalje važi. To se sve spoznaje pri čovekovim ograničenim znanjima i snazi. Ali Božija mudrost i moć su takvi da je za Njega "sve moguće" bez narušavanja Njime ustanovljenog poretka Vaseljene. Pritom Njegovi načini mogu da budu jednostavni kao Kolumbovo jaje. Kombinacija sila i zakona, nama poznatih i još nepoznatih, može da dovede do varljivog utiska protivurečnosti prirodnom poretku stvari. Biblija, govoreći o čudima, se zadovoljava ukazivanjem na njihov cilj i ne bavi se naučnim objašnjavanjem načina njihovog izvršenja. Za Onoga Koji je učinio najveće čudo stvaranja sveta sva ostala najzadivljujuća čuda su jednostavna i prirodna. Od prvog čuda, kao od korena, izrastaju sva ostala. Postoji samo jedno umišljeno, ali neverovatno čudo - misliti da svet koji je stvorio Tvorac može i na tren da postoji bez Njegovog učešća u njegovom daljem postojanju.

Što se tiče skraćivanja senke (4 Car. 20:9-11) profesor S.S. Glagoljev je negde rekao da se ta pojava može posmatrati u vreme pomračenja Sunca. Ne garantujemo da je to tačno tako bilo i u vreme bolesti cara Jezenije. Oblast mogućnosti nije ograničena, i Bog je – svedržeći Domaćin tih mogućnosti.

(38) Pogl. Naš članak o stajanju Sunca pri Isusu Navinu u "Odmoru Hrišćanina", 1912 god., knj. IV.

(39) Slično tome, starozavetna bogojavljanja su bila bogoopštenja, dostupna samo verujućima.

(40) Prvi uzrok našeg ateizma. SPb., 1906, s.13.

11. Jevandjelje i čuda

Ne može a da se ne prizna da za zaštitnika istine novozavetna čuda ne iziskuju toliko napora koliko starozavetna. Dokumenta, koja opisuju čuda Isusa ili apostola, su napisali ili sami očevici tih čuda, ili ljudi, koji su slušali priču o čudima od očevidaca. Ti dokumenti su došli do nas među velikim brojem rukopisa starih i onih iz kasnijih vremena, i veoma ih je teško razdvojiti. Činjenice koje su sadržane u njima nisu protivurečne. U tim činjenicama nema ničeg izveštčenog i fantastičnog, one nisu saopštene s ciljem da zadive, već da otkriju Božije milosrdje; njih nisu zapisali neki zanesenjaci, već ljudi koji su spokojno uvereni u istinu svog ispovedanja, koji su tu istinu posvedočili i svojim životom, i spremnošću na stradanje i smrt. Neke reči apostola nalaze svoju potvrdu čak u knjigama koje su neprijateljske hrišćanstvu. Naprimera, apostoli su govorili Isusu, da jedan čovek koji ne ide za Njim Njegovim Imenom izgoni demone (Mk. 9, 38). Tu činjenicu je potvrdio Talmuda (Aboda zara 40, 4). «Eliezara ben-Duma je ugrizla zmija; tada je kod njega došao Jakov iz Kirera Sami (to jest Jakov apostol) da ga isceli u Isusovo Ime. Ravi Izmail to nije dozvolio, i bolesnik je umro».

Objašnjenja racionalista su ponekad veoma precizna, razumna, logična, ali oni ne objašnjavaju te činjenice, koje su u Jevandjelju i Delima, već druge, koje su dobijene izopačenjem teksta. Njihova kritika ne objašnjava to što treba da se objasni, niti čuda koja su zapisali očevici, već pretpostavke koje su se nakupile u mozgu kritičara. Između tih pretpostavki i teksta dokumenta nedostaje karika koja ih povezuje. Naprimera, kao objašnjenje nahranjenih 5 hiljada ljudi kritičar je pretpostavio da je Hristos svima predložio da podele svoje zalihe hrane. Ali ako je to bilo tako, kako je onda tok događaja bio drugačiji, i zbog čega taj događaj nije izložen u pretpostavljenoj situaciji, već u drugoj potpuno neodgovarajućoj? Umesto objašnjenja teksta predlaže se potpuno nenaučno praznoslovlje. To čak nije ni racionalno, ni kritično, već prosto naivno.

Naivnost ovde nije ispoljena samo u nasilju nad tekstem, već i u lažnoj predstavi, «da je u jevandjeljskom čudu najvažnija njegova čudesnost». Medjutim Jevandjelja predstavljaju Hristova čuda u takvoj svetlosti, da njihova čudesnost dolazi u drugi plan i ona ulaze u tok Hristovog života. Jevandjelja se ne zaustavljaju na čudesnosti Hristovih dela, već glavni akcenat stavljaju na vezu čuda sa Njegovim prizivom i Njegovim svršetkom» (41).

Istina je da su se neki očevici čuda bavili njima više nego što treba i verovali su u Hrista samo zbog čuda. Ali Spasitelj nije osećao naklonost prema takvim vernicima i «ne povjeravaše im Sebe; jer ih sve znadijaše, i ne trebaše Mu da ko svjedoči za čovjeka; jer Sam znadijaše šta bješe u čovjeku» (Jn. 2:23-25). Jer i Isusovi neprijatelji, videvši Njegova čuda, nisu sumnjali u njih, već su se samo učvršćivali u svojoj mržnji prema Bogu i Ocu (Jn. 15:24). Jevandjelisti nisu imali takav odnos prema čudima: ona sama po sebi nisu privlačila njihovu pažnju, već u vezi sa Isusovim učenjem, s Njegovim prizivom i smrću. Čuda u Jevandjelju nisu sama sebi cilj, kao u drugim religijama, već samo znaci uzvišenog i boljeg.

Hristova čuda su predstavljala simbol nastupajućeg Carstva Božijeg (Is. 35:5 i dalje). Sve što je Isus govorio i radio u prvoj polovini Svog služenja, je bila potvrda prvih reči Njegove propovedi: «Pokajte se jer se približilo Carstvo Nebesko» (42).

Hristova čuda su takodje potvrdjivala Njegovo učenje o Njegovoj Ličnosti, poslaništvu i odnosu prema Ocu. Ne postoji mogućnost da se čuda iz Jevandjelja izuzmu a da se pritom ne poremeti učiteljski deo Jevandjelja. Za sve godine Svog poučavanja Hristos je imao najveće neraspoloženje da čini čuda radi glasina, i divljenja mase. Kako su Ga malo razumeli neki racionalisti, koji su tvrdili da je Isus tobože čudotvoreći podržavao predrasude Svoga vremena! Da li je bila moguća takva pretpostavka o Onome, Ko je bio učitelj najčistije moralnosti, o Koga su sami Njegovi neprijatelji smatrali Čovekom za Koga ne postoje laži i obmane! Čuda su nerazdvojno prožela ne samo Isusovo učenje, već i Njegov život. Njegovo začeće i Rodjenje je – čudo, Njegovo kretanje po zemlji je praćeno velikim brojem čuda, i Njegova smrt je povezana sa Vaskrsenjem. Nas dodiruje Hristova ljubav, ali se ona pojavljuje u čudima: pretvara vodu u vino, umnožava hlebove, vaskrsava umrle. Kada ne bi bilo ovih ili onih Hristovih čuda, onda bi bila uzaludna i ta pažnja koju je čovečanstvo ukazivalo Hristu tokom 19 vekova. Uzaludna je onda pažnja koju su prema Njemu imali racionalisti. Ukoliko Hristos nije vaskrsao, već istrunuo u zemlji, onda je uzaludan i besplodan religiozan odnos prema Njemu koji su imali, imaju i imaće milioni ljudi koji su živeli i žive na zemlji. Odricanjem jevandjelskog Hrista, Hrista dogme i Crkve nestao bi i Hristos istorije. Ali odricati Hrista istorije je čisto bezumlje; pa je prema tome i Hristos Crkve, naš Hristos, Sin Boga Živoga – večno istinit.

Neubedljiv je i nenaučan pokušaj svesti Hrista i Jevandjelje samo na moralno učenje. «Sadržaj Jevandjelja se nikako ne iscrpljuje moralnim zapovestima. Ono izlaže događaje koji su u dubokoj vezi ne samo sa moralnim učenjem, već i sa opštefilozofskim idejama hrišćanskog pogleda na svet. Misliti, da se suština Jevandjelja sastoji samo u moralnosti, znači sužavati njegovo istinsko značenje. Jevandjelje je celokupan pogled na svet. I u njemu, kao i svakom drugom pogledu na svet, pored učenja o moralu, postoji i učenje o sadašnjosti i budućnosti, to jest religiozna metafizika i ontologija» (43).

Takva mnogoznačnost Jevandjelja pri njegovom unutrašnjem jedinstvu služi kao najbolji dokaz njegove vrednosti i istinitosti kao celine i pojedinačnih delova. Ako čuda potvrđuju učenje Jevandjelja, onda i uzvišenost Hristovog učenja treba da podržava veru u čuda. Na to je obratio pažnju još Zlatoust: «Istinitost onoga što je Hristos rekao, - piše sveti Otac, - služi kao dokaz istinitosti Njegovih čuda. Da bi to bilo jasnije navešću sleeci primer: Hristos je vaskrsao Lazara i jednom rečju mu je povratio život. On je rekao da vrata ada neće doleteti Crkvi (Mt. 16:18). Ko ne bi počeo da veruje da je Lazar vaskrsao, taj treba da poveruje tom predskazanom čudu koje se odnosi na Crkvu; jer ono što je za nju rečeno se ispunilo posle toliko vremena: vrata ada zaista nisu nadvladala Crkvu. Zato je jasno da je Onaj Koji je izgovorio istinu u tom predskazanju učinio i čudo».

(41) Prof. M.M. Tarejev. Hristos 2-o izd. Sergejev Posad, 1908, s. 144.

(42) isto, s. 222.

(43) Pitanja filozofije i psihologije. 1903. LXX, 433. Pogl. Prof. Askoljdova.

12. Hristovo Vaskrsenje

Ranije smo videli kako je liderima racionalizma teško da poveruju u čudo Vaskrsenja. Sam Hristos je za vreme Svog hodjenja po Galileji i Judeji pridavao Vaskrsenju posebno značenje, ali je o njemu govorio prikriveno: Judejima koji su od Njega zahtevali znake ukazovao je na značaj vaskrsenja Jone iz kitove utrobe; onima koji su Ga pitali o pravu da odlučuju u hramu ukazivao je na to da On može za tri dana da obnovi razrušeni hram, to jest Svoje telo. Svojim učenicima je više puta govorio direktno, ali veoma kratko o Svojim mučeničkoj smrti i Vaskrsenju trećeg dana.

Sam događaj Vaskrsenja je – jedno od najboljih svedočanstava čuda: o njemu govore svi jevandjelisti, Dela i apostol Pavle. Razlike između objava u broju, mestu, vremenu i redosledu pojava nemaju protivurečan karakter: sve te objave se mogu sjediniti u jednu celokupnu priču.

Istinitost Vaskrsenja se potvrđuje raznolikošću situacija, u kojima su se dešavala javljanja Vaskrslog. On se javljao u različite dane, u različitim mestima, čas mnogima, čas malobrojnima, i ta javljanja nisu bila na tren, jer je on razgovarao, uzimao hranu, i dozvoljavao drugima da se uvere u Njegovu telesnost.

Naredni događaji u hrišćanskoj zajednici su neobjašnjivi bez Vaskrsenja. Da je bio pobeđen neprijateljima i smrću Hristos ne bi mogao da postane centar istorije, da okupi pod Svoju Crkvu trećinu čovečanstva, postane predmet beskrajnog strahopoštovanja za milione ljudi različitog intelektualnog nivoa, različitih životnih uslova, različitih vremena i naroda, da za njih postane rukovodilac, nada, Bog.

“Samo čudo Vaskrsenja je moglo da razveje sumnje, koje su očigledno, trebalo da opovrgnu samu veru (apostola) u večni mrak smrti”, - priznaje jedan od protivnika hrišćanstva Hr. Baur (44).

Racionalista de-Vette je na smrtnom odru priznao da je “događaj Hristovog Vaskrsenja, iako je način njegovog dešavanja prekriven nepronicijivim mrakom, toliko nesumnjiv, kao i Cezareva smrt”. Kada je istoričar Neander pročitao to priznanje vodje nemačkih racionalista, suze su mu navrle na oči, i on je razmotrivši istorijske dokaze Vaskrsenja, bezuslovno priznao njegovu istinitost.

Pretpostavku da Isus nije umro na Krstu, čak i Štraus smatra neosnovanom. “Izišavši iz groba polumrtav, - piše ovaj racionalist, - čak i toliko slab, da su mu bili neophodni medicinska pomoć, povezivanje rana, lečenje i neprekidna nega, i da pri svemu tome ostane bolni stradalnik, Isus nikako ne bi mogao da ostavi na učenike utisak pobjednika smrti i ada, izvora života”.

“Isus je Vaskrsao” – te reci su izmenile celu istoriju. Nijedan događaj nije ostavio tako duboke tragove u istoriji, kao taj. Bez njega ne bi postojala hrišćanska kultura.

Vaskrsenje, piše V.S.Solovjev, - je trijumf razuma. Ono je čudo samo u smislu nove pojave koja primorava čoveka da se čudi. Svaka faza svetskog procesa u tom smislu je – čudo. Kao što je pojava prvog organizma – čudo, prvog razumnog bića – takodje čudo, tako je čudo i pojava prvog duhovnog, nerazdeljivog Bića koje ne podleže smrti. Prva dva čuda prethode pobjedi nad smrću, a Vaskrsenje je završetak procesa, trijumf razuma.

“Ako Hristos nije vaskrsao, onda bi Kajafa bio u pravu, Irod i Pilat bi bili mudraci, a svet

bi bio besmislica, carstvo zla, laži i smrti. Tu se onda ne bi radilo o prekidu života, već o prekidu istinskog života”.

(44) Christenthum und Kirche der drei ersten Jahrh. 1816, II, s.3.

13. Odnos čuda i veroučenja

U Jovanovom Jevandjelju se veoma često ukazuje na to da čuda predstavljaju potvrdu istinitosti učenja. Nikodim koji je k Isusu došao noću kaže Mu: “Znamo da si Ti Učitelj od Boga došao; jer niko ne može čudesa ovijeh činiti koja Ti činiš ako nije Bog s njim”. (Jn. 3:2). Sam Hristos i apostoli su se više puta pozivali na čuda kao dokaze istine (45).

Novozavetna čuda pre svega predstavljaju najubedljiviju potvrdu te istine, da Gospod caruje i u prirodi, i u istoriji čovečanstva, u duhovnom životu naroda i ljudi pojedinačno. On je – Hleb života, zadovoljavajući potrebe za istinom. On je – svetlost sveta, jer zadovoljava potrebe uma za istinom, u Njemu je razrešenje svih pitanja i zagonetki. Čuda su – projave Hristove slave (Jn. 2:11; 9:3), pokazatelj toga, da Mu je “data svaka vlast na nebu i na zemlji”.

U Hristovim čudima se jasno vidi Njegovo bogočovečansko dostojanstvo: Hristos ih čini mirno i uverljivo, Svojom silom. Apostol Petar pada na kolena pred vaskrsenjem Tavite, apostol Pavle obuhvata telo mladića koji je pao kroz prozor, kako bi ga oživeo, a Hristos naredjuje devici i mladiću da ustane, kao i Lazaru da izađe iz grobnice. Dodir, naredjenje – to su načini Njegovog čudotvorenja, koji podsećaju na prve dane stvaranja sveta. Pritom je Hristu potpuno strana gordeljivost, i želja da se proslavi, On se uzdržano koristi Svojom silom, i ne želi da pobudjuje divljenja. Njegovo obraćanje ljudima je jednostavno i prirodno, On je snishodljiv u kritici ljudi, ponekad pohvaljuje i zadivljen je njihovim dobrim osobinama, ali ne želi da koristi Svoju silu radi samozaštite.

Čuda predstavljaju deo iskupiteljnog Hristovog podviga. Prvo čudo u Kani On čini posle primedbe Majci (“šta je Tebi do Mene Ženo”), i misao o Njegovom očekivanom čudu je praćena Njegovom predstavom o Njegovom smrtnom času (“nije došao čas Moj”). Privezanost narodne mase ka čudima pobudjuje u Njemu osećanje tuge. On zna, da čuda ne uzvode duh njihovih svedoka ka uzvišenom i nebeskom. “Ne tražite Me što čudesa vidjeste, nego što jedoste hljeba i nasitiste se” (Jn. 6:26). Njegov duh se smućuje i On plače pre vaskrsenja Lazara. Isus kaže carevom čoveku koji Ga je pozvao radi isceljenja svog sina: “ako ne vidite znake i čudesa, ne vjerujete” (Jn. 4:48). “Spoj čuda, koja je Hristos činio, sa zahtevom duhovnog preporoda je ono što Ga je dovelo na Krst” (46). Vera u čuda je postojala u narodu, ali pošto se Hristos negativno odnosio prema političkim narodnim stremljenjima, onda se ona u značajnom delu naroda pretvorila u mržnju. Hristos je tugovao, što vera u čuda nije privela k pokajanju i Galilejce (Mt. 11:20; Lk. 10:13).

Po toj vezi s ciljem Svog dolaska Hristova čuda se razlikuju od čuda religija Indije, Kine, Arabije, kao i od čuda apokrifnih pisama. Ova druga su fantastična, samoprotivurečna, ponekad besciljna, a ponekad imaju nizak i grub cilj. Ta čuda su beskorisna za misiju

onih, kojima se pripisuju, naprimer za misije Magometa ili Bude. Ali Hristova čuda su nerazdvojna sa Njegovim učenjem: njima On ukrepljuje veru Svojih učenika u Sebe i narodu potvrđuje istinu Svog učenja i Svog poslaništva. Njegova čuda su znaci i po unutrašnjoj vezi sa učenjem i ličnošću čudotvirca, i po svom proročanskom značaju za budućnost.

Čudesno je i samo Njegovo učenje, i Njegove reči. Naprimer, On obećava blaženstvo za takve projave duševnog veličanstva, koje se pre Njega nisu priznavale za dobro i dostojanstvo. Nije li čudesno Njegovo obećanje slave Svojih učenika posle gonjenja? “U svetu ćete imati nevolje, - govorio je On, - ali ne bojte se, jer Ja pobedih svet”. I drugi mudraci su govorili mudre reči, ali su se one pokazale ugaslim iskricama, a Hristove reči imaju neiskazivu i večnu silu, svetle i greju vekovima i narodima. Kakva je naprimer svetlost razuma sadržana u rečima: “ćesarevo ćesaru, a Bogu Božije”. Te reči su postale osnova mnogih zakonodavstava, i na njima grade svoje stavove narodni predstavnici različitih palata. I niko ne može da kaže da je dubina tih reči iscrpljena. U izreci “ko može da primi neka primi” su u divnoj saglasnosti ideal i stvarnost, božansko i ljudsko.

Snaga Isusovih reči je bila takva da se narod divio i užasavao Njegovog učenja. Ne samo da su čuda potvrdjivala Njegovo učenje, već i suprotno: Hristove reči su Ga projavljivale kao istinitog Čudotvorca. Kada je sinedrion uputio sluge da dovedu Isusa, ovi su se vratili ne ispunivši naredjenje, izjavivši: “Nikada ćovek nije govorio tako, kao što On govori”. Prošli su vekovi, promenila se kultura i duhovni nivo ćovećanstva, ali je ta izjava saćevala svoju potpunu snagu. Živa Hristova reć, zaključana u mrtvom pismu, dvokratno preinaćena pri prevodu, kroz 19 vekova je saćevala svoju vlast nad ljudskim dušama.

Sofokle i Antigona kažu: “Ima mnogo ćuda, medjutim najveće ćudo je – sam ćovek”. Te reći su istinite: ćovek je sam za sebe zagonetka i nikada neće prestati da veruje u ćuda. Svi ljudi su – ćudesni, ali je Hristos – najveće ćudo u svakom trenutku Svog postojanja, u delima, trpljenju, razumu, ljubavi. Iako je rećeno da je ćovekova duša po prirodi hrišćanka, ali je nesumnjivo da u prirodi i ćovećanstvu postoji ne samo privlaćnost, već i snažno protivljenje hrišćanstvu. Zbog toga je koren hrišćanstva – u Bogu. Svaki ćovek je – ćudo, jer je on nešto više nego delo prirodnih životnih uslova. “Rekao sam da ste bogovi svi, i sinovi Svevišnjeg” (Ps. 81, 6). Istinitost tih reći je potvrdio Sam Hristos (Jn. 10:34-35). Ali u Samom Isusu se bogoćovećanska svest projavila u najvišem stepenu, pošto Ga je “Otac posvetio i poslao u svet” (10:36). Hristos je jedinstven i neponovljiv, On je – “Jedinorodni u Oca”. Onima koji su od Njega tražili znake ukazivao je na Sebe kao na najveći znak (Lk. 11:29-36). Znak je bio Jona, ne zbog toga što je bio dane i noći u kitovoj utrobi, već zato što je pobudio pokajni duh u grešnom stanovništvu Ninevije, ali je Hristos u tom kontekstu ćudesniji od Jone. Solomon je bio ćudesni mudrac, ali kako je bleđa i ništavna njegova mudrost u poredjenju sa Hristovom mudrošću. Ko je spoznao Hrista, taj prestaje da se ćudi svim ostalim ćudima.

(45) Mt. 11:4-5; 12:23. Jn. 5:36; 10:25 I 38; 11:42 I dr.: Dela 2:22; 11:17; Rim. 15:18; 2 Kor. 12:11-12; Gal. 1:15-17; 3:1-5; Jevr. 2:3-4 I dr.

(46) Prof. M.Tarejev. Hristos, 2-o izd. Sergejev Posad, 1908 str. 216. iz ove knjige je

preuzeto objašnjenje razmišljanja o odnosu Hristovih čuda prema Njegovom iskupiteljnom podvigu.

nastavice se ...

preuzeto sa <http://www.wco.ru/biblio/books/wonders/Main.htm>
prevod sa ruskog Dr Radmila Maksimovic